

UNIVERZA NA PRIMORSKEM
FAKULTETA ZA MANAGEMENT KOPER

Diplomska naloga

KITAJSKA KOT POSPEŠEVALEC
GLOBALIZACIJE

David Korošec

Koper, 2008

Mentor: izr. prof. dr. Drago Dubrovski

POVZETEK

V diplomskem delu je obravnavan pojav globalizacije v svetovnem gospodarstvu. Analizirani in poudarjeni so učinki Kitajskega gospodarstva, ki s svojevrstno kombinacijo lastnih potencialov kot sta ogromna nizkocenovna delovna sila ter poceni surovine, v zelo veliki meri povzročata globalne spremembe ekonomskih dejavnikov ter pospešuje sam proces mednarodne menjave ter povezovanja posameznih gospodarskih aktivnosti. Na sistematičen način so obravnavani rastoči vplivi gospodarske moči Kitajske na svet in podani predlogi zaščite domačega gospodarstva v obliki dviga lastne konkurenčnosti z ustvarjanjem izdelkov z visoko dodano vrednostjo na eni strani, ter na drugi strani z prestrukturiranjem drage domače proizvodnje na kitajski trg v obliki investicij v razvoj lastnih podjetij in podružnic.

Ključne besede: globalizacija, liberalizacija, konkurenčnost.

SUMMARY

This diploma paper is a survey of globalisation, phenomenon of changes in world economy, from where effects of Chinese economy are pointed-out. This economy holds a specific combination of mixed potentials like cheap working force and cheap raw materials to cause, in great extent, global changes of economy, acceleration of international trade and restructure of economic services. In systematical way, growing effects of Chinese economic power on world economy is analysed and propositions for protection of domestic business is given in two ways. First way is that domestic economy starts with production of more competitive products with high added value and the other way is that companies start with transfer of their expensive European production to branch-offices and companies on cheap market in China.

Key words: globalisation, liberalisation, competition.

UDK: 339(510)(043.2)

VSEBINA

1	Uvod.....	1
1.1	Smoter in cilji diplomskega dela	1
1.2	Teoretična izhodišča	1
1.3	Predvidene metode obravnave diplomskega dela.....	1
1.4	Predvidene predpostavke in omejitve obravnavanja	2
2	Globalizacija	3
2.1	Kaj je globalizacija	3
2.1.1	Globalizacija in internacionalizacija	3
2.1.2	Liberalizacija.....	4
2.2	Pričetki globalizacije	4
2.3	Dejavniki razvoja.....	5
2.4	Vplivi globalizacije na druge države	6
2.5	Problemi v svetovnem gospodarstvu.....	7
3	Gospodarski položaj Kitajske	9
3.1	Zgodovinski pregled	9
3.2	Geografske danosti	10
3.3	Politični sistem	12
3.4	Značilnosti makroekonomskega okolja	12
3.4.1	Gibanje BDP	13
3.4.2	Gibanje inflacije	14
3.4.3	Gibanje deviznega tečaja.....	16
3.4.4	Trg delovne sile	17
3.4.5	Statistični indikatorji	18
3.5	Pomen Hong Konga	19
4	Rast kitajskega gospodarstva.....	22
4.1	Vstop Kitajske v WTO	22
4.1.1	Zunanjetrgovinska liberalizacija	22
4.1.2	Liberalizacija trgovinskih tokov.....	22
4.2	Povečanje konkurence in povečana transparentnost	24
4.3	Vpliv na zaposlovanje	25
4.4	Multinacionalne korporacije in NTI.....	27
4.4.1	Glavne značilnosti multinacionalnih korporacij na Kitajskem	28
4.4.2	Glavne značilnosti NTI na Kitajskem	29
4.5	Socialni dumping.....	31
4.6	Problemi porazdelitve.....	32
4.7	Vpliv na okolje	34

5	Vplivi kitajske rasti na Evropsko unijo in Slovenijo ter obrambni mehanizem	37
5.1	Ekonomski učinki	37
5.2	Poslovanje s Kitajsko	40
5.2.1	Evropa in Kitajska.....	40
5.2.2	Slovenija in Kitajska	41
5.3	Ukrepi trgovinske politike EU in posledice	43
5.4	Smeri obrambnega mehanizma EU	45
5.5	Smeri razvoja Slovenije.....	48
6	SKLEP.....	51
	Literatura	53

SLIKE

Slika 3.1: Gibanje stopenj realne rasti BDP na Kitajskem v obdobju med leti 1978 in 2004 (v %).	13
Slika 3.2: Gibanje letne stopnje inflacije na Kitajskem med leti 1987 in 2004 (v %)...	15
Slika 4.1: Primerjava strukture zaposlenih na Kitajskem po sektorjih med leti 1978, 1989, 1997 in 2003 (v %)	26
Slika 4.2: Stopnje brezposelnosti na Kitajskem med leti 1999 in 2003 (v %)..	27
Slika 4.3: Delež NTI na Kitajskem po posameznih območjih 1985-1997 (v %)..	33

TABELE

Tabela 3.1: Statistični podatki za obdobje med 2006 in 2008.....	18
Tabela 4.1: Vrednost NTI na Kitajskem med leti 1979 in 2002.....	31
Tabela 4.2: Primerjava stroškov na uro dela v izbranih državah med leti 2000 in 2003 v USD	32
Tabela 5.1: Vodilni domači in tuji imetniki veleblagovnic na Kitajskem	38
Tabela 5.2: Saldo v izvozu izražen v mio EUR.....	43
Tabela 5.3: Instrumenti trgovinske zaščite	47

1 UVOD

1.1 Smoter in cilji diplomskega dela

Osnovni namen diplomske naloge je bil z izbranih vidikov predstaviti in analizirati gospodarski razvoj Kitajske ter oceniti njegov vpliv na mednarodno poslovanje.

V diplomskem delu sem najprej na osnovi preučevanja vzrokov globalizacije, skušal odgovoriti kaj je globalizacija. V nadaljevanju sem se opredelil na gospodarski razvoj Kitajske, njeno rast ter pomen v svetovni trgovini. Pri tem sem skušal ugotoviti, kakšni so direktni vplivi na industrijo, podjetja, zaposlenost, in kako se je spremenilo mednarodno poslovanje Evropske unije in Slovenije. Na osnovi teoretičnih izhodišč in primera Slovenije sem želel oblikovati zaključna spoznanja s priporočili.

1.2 Teoretična izhodišča

O globalizaciji je v znanstvenih in strokovnih revijah napisanega že mnogo vendar je zaradi aktualnosti problema še veliko nedorečenega. V zadnjem obdobju ko propadajo tekstilne in čevljarke industrije se pojavlja vprašanje kako zaščititi domači trg pred nizkocenovnimi proizvodi, ki jih Kitajska bruha s svojo ogromno delovno silo. Potrebno bi bilo narediti celovit program zaščite gospodarstva, ki bi vključeval nadgradnjo obstoječih ukrepov z:

- še večjim omejevanjem uvoza izdelkov iz Kitajske in tretjih držav z visokimi carinami, kvotami in drugimi dajatvami,
- pomočjo Evropske unije državam članicam pri zagotavljanju konkurenčnosti s subvencioniranjem industrije,
- usmeritev EU in Slovenije v proizvodnjo izdelkov in storitev z visoko dodano vrednostjo.

V raziskovalnem delu naloge sem skušal na podlagi že obstoječih ukrepov (carinska zakonodaja EU – carina, kvote, antidumping) podati predloge za še boljše zaščito našega gospodarstva.

1.3 Predvidene metode obravnave diplomskega dela

To diplomsko delo je dinamična in makroekonomska raziskava. Pri izvedbi naloge za dosego ciljev sem se predvidoma posluževal naslednjih metod obravnavanja diplomskega dela:

Metoda deskripcije; opis dosedanjih ugotovitev na področju globalizacije in internacionalizacije. S pomočjo knjižnično informacijskega sistema in Interneta sem optimalno odgovoril na zastavljene cilje v okviru raziskovalne metode deskripcije.

Metoda študija primera; ker se močnejši učinki globalizacije kažejo vse hitreje sem raziskal dinamiko kako bi se lahko v preteklosti pa tudi v bodoče ščitila gospodarstvo EU in Slovenije, če je zaščita bila sploh možna.

Metoda grafičnega prikazovanja statističnih podatkov in informacij; kjer sem z uporabo grafičnih pripomočkov nazorneje prikazal določene statistične rezultate in informacije.

Metoda posploševanja; globalizacija je širok pojem in ga je nemogoče opredeliti le z nekaj stavki. Vplivi in pojavi so težko merljivi.

Zgodovinska metoda; opisali sem dosedaj znana dejstva o razvoju Kitajske in globalizacije.

Empirična metoda; s svojimi izkušnjami, ki sem jih pridobil pri poslovanju s Kitajskimi dobavitelji in obisku največjega sejma na svetu, sem opredelili svoj pogled na globalizacijo

1.4 Predvidene predpostavke in omejitve obravnavanja

Makroekonomske razmere v svetu so nestabilne, zato sem predpostavljajal, da se lahko kot posledica veliko let že trajajoče globalizacije v kratkem roku zgodi še veliko. Globalizacija je dolgoročen proces, ki z izginjanjem mej ter odpiranjem novih trgov, z ponudbo konkurenčnejših storitev, prinaša tudi negativne učinke, ki so lahko za določena gospodarstva katastrofalni naenkrat. Globalizacija ima lahko pozitivne in negativne učinke odvisno iz kakšnega vidika jo opazujemo.

V nalogi sem nameraval potrditi naslednje hipoteze:

- obstoječa politika Evropske unije ne zadostuje za zaščito svojih prebivalcev in gospodarstva, potrebno se bo prestrukturirati;
- globalizacija poteka že desetletje in zato bo potrebno takoj sprejeti ukrepe, da se zaščiti tisto kar še ni propadlo;
- svojo mednarodno poslovanje mora Slovenija in Evropska unija vedno znova preverjati in na osnovi informacij in zahtev na trgu delovati proti negativnim vzrokom globalizacije.

2 GLOBALIZACIJA

2.1 Kaj je globalizacija

Globalizacija je zelo širok pojem, zato ga mnogi avtorji opisujejo na zelo različen način. Splošno lahko trdimo, da je globalizacija večdimenzionalen proces, ki vključuje ekonomske, politične, pravne in kulturne sestavine, kakršne skupaj tvorijo novo kakovost (Svetličič 1996, 78). Z globalizacijo mednarodnega poslovanja oziroma globalno internacionalizacijo, ko se izgublajo ali zamegljujejo meje med državami ali regionalnimi področji in s tem klasična definicija geografskega izvora izdelka (storitve), se spreminjajo tudi dimenzije procesa konkuriranja (Dubrovski 2006, 48). Svet postaja vse bolj homogen, koncentracije nekaterih industrij že od začetka 20. stoletja z meddržavnim trgovanjem ter pretokom investicij brišejo razlike med nacionalnimi trgi.

Po številnih definicijah se proces globalizacije nanaša predvsem na liberalizacijo mednarodne menjave (Streeten 2008, 18). Prosta mednarodna menjava pa se – ob pretoku blaga in storitev čez meje posameznih gospodarskih prostorov – navezuje tudi na pretok proizvodnih dejavnikov, kapitala, tehnologije in know-howa. Posledica liberalizacije trgovinskih odnosov se kaže tudi kot internacionalizacija proizvodnje, ki je poleg skokovitega razvoja informacijsko-komunikacijske tehnologije po mnenju številnih strokovnjakov v zadnjih dveh desetletjih glavni nosilec procesa globalizacije.

2.1.1 Globalizacija in internacionalizacija

Iz ekonomskega vidika lahko rečemo, da globalizacijo predstavljajo mnogi družbeni in evolucijski procesi. Razvoj in širjenje gospodarjenja se je ukoreninilo in postalo bistvo razvoja in evolucije človeka. Cilj družbe je postala takšna politika, ki se je načrtno usmerjala v učinkovitejše in donosnejše gospodarjenje, z rastjo in širjenjem izven okvirov omejenih področij. V ozadju večine družbenih pojavov so človekovi naporji za preživetje ter njegovi interesi za boljše življenje. Ekonomske aktivnosti so povsod prisotne in ekonomska znanost zato nujno sodeluje na področjih, ki se morda ne zdijo povsem ekonomska vede (Wallerstein, 1999, 141-142).

Med pojmom globalizacija in internacionalizacija obstajajo le manjše vsebinske razlike. Internacionalizacija postavlja v ospredje proces kot je širitev poslovanja preko domačih meja, globalizacija pa se nanaša na doseženo stanje, za katerega je značilna integracija mnogih razpršenih aktivnosti na svetovni ravni. Globalizacijo tako omogoča le proces internacionalizacije, ki deluje na taki stopnji mednarodnih aktivnosti, da je dosežena globalna raven (Dubrovski 2006, 29).

2.1.2 Liberalizacija

Liberalizem je osnova globalnega gospodarstva in pomeni odprtost političnega in ekonomskega sektorja, v smislu želje po sodelovanju in združevanju. Različne dejavnosti in podjetja iz vsega sveta sodelujejo brez večjih ovir na globalnem trgu.

Globalizacija pomeni torej tudi vzpostavitev mednarodnega trga, na katerem se preko državnih meja prosto preliva kapital in kroži blago. Proces liberalizacije se je sprožil v osemdesetih letih in je ob informacijski revoluciji temelj globalizacije. Če bi državne meje še naprej ovirale pretok blaga, storitev in kapitala, bi sodelovanje osebkov iz vsega sveta ostalo omejeno. Sproščanje svetovne trgovine zapira obdobje protekcionizma, ki je svetovno gospodarsko sodelovanje oviral skozi stoletja.

Priložnost so najprej zaznala velika podjetja. Pričela so z ustanavljanjem podružnic v oddaljenih krajih predvsem nerazvitega sveta, kjer so našla poceni nabavne trge. Surovine in delovna sila vzbudita zanimanje velikih podjetij, ki imajo tržišče za svoje proizvode na zahodu. Produkcija mnogih proizvodov se tako preseli v nerazviti svet, kjer z zahodnim kapitalom in znanjem steče produkcija vsega, kar je ekonomično prepeljati na zahod. V globalnem gospodarstvu se kmalu izkaže, da odločitve sprejemajo najmočnejši, ki celo svoje domače vlade postavljajo v podrejeni položaj. Multinacionalna podjetja ostale osebeke potisnejo izven območja prostega odločanja. Koristi od mednarodnih ekonomskih odnosov so nepravilno razdeljene (Warner 2002, 388). Na nabavnih trgih nerazvitega sveta se obnašajo protekcionistično, v razvitem svetu pa natančno sledijo maksimiranju iztržkov. Na eni strani nizke nabavne cene in na drugi strani visoki iztržki multinacionalkam omogočajo visoke dobičke.

2.2 Pričetki globalizacije

Izraz »globalizacija« izvira iz sredine 60-tih let, vendar njen pomen sega mnogo dlje od samega nastanka besede.

Sodoben pogled na svet, ki ni starejši od 200 let, se je oblikoval v procesu nastajanja evropskega sistema držav. Šele z nastankom nacionalne države je bilo možno gledati na svet tudi kot celoto.

Leta 1784 je Immanuel Kant uporabil termin »kozmpolitanska družba«, teksti francoskih prostozidarjev pa so opisovali svet kot veliko republiko, ki objema vsak narod kot družino in vsakega posameznika kot otroka.

Svetovne razstave so po letu 1851 postale bolj ali manj reden dogodek. Leta 1858 so položili prvi transatlantski kabel, leta 1869 je bil odprt Sueški kanal in pet let kasneje so ustanovili univerzalno poštno zvezo. S tem je bila do določene mere oblikovana transportna in komunikacijska infrastruktura med celinami sveta. Tehnološki napredek jo je samo še tesneje povezal in meje med nacionalnimi družbami so začele postajati vse nižje.

Ukrajinska nesreča (eksplozija na atomskem reaktorju leta 1986 v mestu Černobil) in odkritje luknje v ozonski plasti naše atmosfere v devetdesetih letih sta svet povezali tudi kot skupnost globalnega tveganja.

Globalizacija mednarodnih finančnih trgov po razpadu sistema Bretton Woods, vse izdatnejši trgovinski tokovi, kar vse je še posebej okrepil konec hladne vojne, je pospešilo nastajanje globalne tržne ekonomije z vsemi njenimi prednostmi in pomanjkljivostmi.

Skokovit napredek informacijske in komunikacijske tehnologije s svojo krono v obliki internetne revolucije (World Wide Web) gradi svetovno omrežje znanja in komunikacij, ki bistveno spreminja gospodarske, politične vzorce delovanja posameznih držav in regij, razvoj znanosti, oblik potrošnje, medosebne in kulturne odnose. Potovanja in turizem znotraj in med celinami, na kar se je še nekaj desetletij nazaj gledalo kot na razkošje omogočeno zgolj družbenim elitam, so postala stvar vsakdanjosti, množična dobrina, seveda zgolj v razvitem delu sveta. Globalna mreža transportne in prometne infrastrukture se upogiba pod transnacionalnimi tokovi dobrin, turistov in migrantov.

2.3 Dejavniki razvoja

Če povzamemo v nekaj alinej dejavnike, ki vplivajo na razvoj globalizacije lahko rečemo, da so to predvsem (Dubrovski 2006, 50):

- povečanje števila držav, ki iz zaprtih družbeno političnih in gospodarskih sistemov prehajajo na mednarodne tržne sisteme, za katere je značilno zmanjšanje in ukinjanje carinskih barier;
- gospodarska rast, merjena s stopnjo rasti BDP se usmerja od razvitih držav v dežele v razvoju (npr. Vzhodna Azija);
- intenziven razvoj področja komunikacij – informacijska tehnologija, logistika, telekomunikacije;
- odpiranje in odpravljanje (carinskih) meja za pretok izdelkov, storitev, kapitala, tehnologije in know-howa;
- povečanje in spreminjanje pričakovanj in potreb odjemalcev po svetu glede kakovosti izdelkov, storitev in cen;
- obstoj mednarodnih regionalnih razlik glede razpoložljivosti materialov in izdelkov, strukture stroškov, stopnje rasti, pridobljenih veščin, ipd, kar skupaj pospešuje mednarodno izmenjavo in nastanek novih prilagojenih oblik sodelovanja (partnerstva, zaveznitva).

2.4 Vplivi globalizacije na druge države

Ko govorimo o vplivih globalizacije je potrebno poudariti, da nekaj kar je za določeno državo dobro lahko pomeni za druge države slabo. Vsekakor pa je za pogoj, kakšen vpliv bo imela globalizacija na določeno državo odvisen od njene globalne konkurenčnosti in zmožnosti prilagajanja globalnemu delovanju.

Države, ki s svojim gospodarstvom in podjetji niso sledile procesu internacionalizacije lahko postanejo globalno nekonkurenčna, kar bi pomeni nazadovanje in bi imelo negativno rast. Pritisk globalizacije lahko povzroči razpad določenih gospodarstev in propad majhnih podjetij, ki s svojimi izdelki in storitvami ne bi sledila pritiskom konkurence. Posledica, ki jo lahko ima takšno zaprto ali prepočasno delovanje določenih držav, je gospodarska kriza. Le pravočasno prepoznavanje vplivov in odzivanje na priložnosti globalizacije lahko dolgoročno prinesejo uspeh.

Prednost globalizacije predstavlja za različna državna gospodarstva priložnost za povečanje splošne produktivnosti in življenjskega standarda, saj lahko vodi k boljši delitvi dela med posameznimi državami. Splošna produktivnost ter povečanje standarda se doseže tako, da se z delitvijo dela omogoča tistim z nižjo ceno delovne sile specializacijo za delovno intenzivne naloge, drugim kjer je strošek dela zelo visok, pa zaposlovanje delavcev na bolj produktivne načine. Če takšna delitev dela ni dosežena, lahko pride do problema brezposelnosti, saj bi določena država, ki seli svojo proizvodnjo v druge državo z cenejšo delovno silo v proizvodnji, delavcem v domovini povzročila izpad delovnih mest na tem področju in neuspešno prekvalifikacijo v druge industrijske dejavnosti.

Kritiki opozarjajo, da bo vpliv globalizacije v mnogih sicer bogatejših državah uničil veliko delovnih mest in znižal plače ali celo z zniževanjem plač, davkov, socialnih koristi in nadzora varovanja okolja povzročil t.i. »tekmo navzdol«, da bi lahko države in podjetja bila dovolj konkurenčna.

Globalizacija je torej vsestranski proces, ki neposredno ali posredno vpliva na ekonomsko, politično in družbeno dogajanje v svetu. Njen razvoj povzroča obsežne posledice, v katerih se skrivajo številne možnosti, ne manjka pa tudi nevarnosti.

Najpomembnejše spremembe, ki prihajajo z globalizacijo so predvsem:

- povečana konkurenca na tržišču,
- povečanje mednarodne menjave zaradi sprostitev carinskih dajatev
- povečana ekonomska, kulturna in politična transparentnost,
- vpliv na zaposlovanje in migracija delovne sile ter know-howa,
- nastanek multinacionalnih korporacij in zmanjševanje podjetij v določenih panogah industrije po državah

- socialni dumping in problem porazdelitve (boljše življenjske pogoje za ene in slabše za druge),
- vpliv na okolje.

2.5 Problemi v svetovnem gospodarstvu

Nasprotniki globalizacije menijo, da revne države v globalni integraciji izgubljajo. Liberalizacija mednarodne trgovine lahko ima za dežele v razvoju celo negativen učinek. Poročilo OZN ocenjuje, da zaradi neprilagojenih pravil trgovanja, revne države izgubijo dnevno 2mlrd USD, kar je 14-krat več, kot pa prejmejo različnih pomoči. Če bi bogate države odprle svoj trg za izdelke revnejših držav, bi se mednarodna trgovina povečala za kar nekaj milijard USD. Poročilo Svetovne banke iz decembra 2001 pravi, da če manj razvite države razdelimo na takšne, ki so »bolj globalizirane«, in tiste, ki so »manj globalizirane« (merilo je povečanje razmerja mednarodne trgovine v nacionalnem proizvodu), je stopnja rasti manj razvitih držav, ki so »bolj globalizirana«, višja kot stopnja rasti razvitih držav, medtem ko »manj globalizirane« dežele izgubljajo.

Pri globalnem gospodarjenju, se kakršnakoli kriza lahko zelo hitro in z katastrofalnimi posledicami razširi na vse države. Zaradi enotnosti trga, lahko najmanjša negativna iskrica povzroči globalni šok. Kriza, ki se je v letu 2008 pojavila na finančnem področju je preko Združenih držav Amerike povzročila skoraj padeč trga nepremičnin. Preveliko dajanje kreditov bank za stanovanja, in nezmožnosti plačevanja stroškov kreditojemalcev, je imelo za posledico, da so določene banke morale odpisati milijardne terjatve, da so tako preprečile padeč trga nepremičnin in razširitev krize iz Amerike na ostale dele sveta.

Nujno je treba poudariti, da tudi proizvodnja in poraba nafte v globalnem okviru, predstavlja merilo stabilnosti svetovnega gospodarstva. Vsakršna porast ali padeč cen surove nafte, se kot virus razširi, na vse države sveta, ki povzroči porast cen tudi ostalih dobrin in storitev. Kitajska kot ena največjih držav izvoznic izdelkov, je vezana na ceno nafte in tečaj dolarja, in premiki na teh dveh področjih povzročijo takojšnjo podražitev ali pocenitev izvoznih produktov. Najbolj udarijo v celem verižnem sistemu, proizvodnje in prodaje, spremembe cen na policah kupca. Rekordna cena nafte v vsej zgodovini, ki znaša 142eur/sodček v mesecu juliju 2008, sili svetovno gospodarstvo v globalno krizo.

V državah članicah Evropske unije, vključno s Slovenijo, se pojavlja neverjetna inflacija, ki cene življenjskih potrebščin draži za nekaj deset procentov, in s tem ustvarja socialne probleme za ogromno ljudi. Vlada skuša prikriti stopnjo inflacije na nekaj procentov, v resnici pa zaradi stagniranja plač, postaja življenje vse dražje.

Globalizacija je tudi olajšala mednarodni pretok prepovedane trgovine in pranja denarja, ti stranski učinki pa hkrati porajajo zametke novega nasilja in neželene alokacijo sredstev. Posledica tega je neizogibno gospodarsko nazadovanje, padeč

Globalizacija

moralnih vrednost in družbeni razkroj. S spodkopavanjem inštitucij, ki naj bi skrbela za vzdrževanje reda in gospodarske stabilnosti, se ustvarja nered, socialna neenakost in gospodarsko mrtvilo.

3 GOSPODARSKI POLOŽAJ KITAJSKE

3.1 Zgodovinski pregled

Kitajska obsežna zgodovinska dediščina sega 5000 let v preteklost, zato jo štejemo za eno izmed najstarejših kultur. Skozi zgodovino so se menjavale številne dinastije, dokler ni leta 1911 postala Republika Kitajska in se leta 1949 po zmagi komunistov preimenovala v Ljudsko republiko Kitajsko, kot jo poznamo še danes.

Kitajska je v zadnjih dveh tisočletjih dežela z največjim številom prebivalstva na svetu (1,3 milijarde), ki je bila dolgo tudi tehnološko in organizacijsko ena izmed najrazvitejših civilizacij. Do sredine 15. stoletja je bila krepko pred Evropo. Iznajdbe kot so smodnik, tisk, magnetni kompas izhajajo ravno iz tega dela sveta. Bila je zelo napredna pri agrarni tehniki, predelovanju železa in izdelovanju vojaške opreme. Imela je tudi najmočnejšo pomorsko floto na svetu in je bila najvplivnejša trgovska dežela tistega časa. Prelom v njenem razvoju je pomemben nauk o tem, kako lahko neustrezna usmeritev in institucije zavrejo progresivne spremembe. Zlati časi trgovanja so se končali z smrtjo cesarja Minga Xuande leta 1435., ko je prevladalo povečevanje konfucianizma¹, po katerem le kmetijstvo velja za izvir bogastva, medtem ko so trgovci samo neproduktivni paraziti. Posledica tega je bilo uničenje celotne pomorske flote in izgradnja silovitega kitajskega zidu, ki naj bi deželo branil pred Mongoli in vdori drugih ljudstev. Dejansko je cesarstvo zastalo v tehnološkem razvoju in postalo lahek plen agresivnih sosedov (Seitz 2000, 15).

Tehnologija je po drugi polovici 15. stoletja le počasi napredovala ali celo stagnirala. To je imelo daljnosežne posledice, saj izvira ekonomska rast iz kompleksnih sprememb, ki jih povzročajo inovacije. Slednjih je na Kitajskem v kasnejšem obdobju primanjkovalo predvsem zaradi želje vplivnih uradnikov po utrditvi položaja in odvrčanju sprememb. Tako so bile zatrte številne ideje, še posebno tiste, ki so prihajale iz zunanjega sveta. Država je dolgo igrala dominantno vlogo, tudi inovatorji so bili državni uslužbenci brez kakršnekoli pravice po samostojnem delovanju. Vse to je pripomoglo k temu, da je začela Kitajska gospodarsko zaostajati za zahodno Evropo. Močna vrzel je bila vidna predvsem v 19. stoletju, ko se je Evropa hitro industrializirala (The Economist redaction 1999, 10-12)

Po propadu zadnjega cesarstva leta 1911, japonski invaziji leta 1931 in umiku Japoncev leta 1945, je Mao Zedong po zmagi Komunistov nad nacionalisti, ki so zbežali na bližnji otok Tajvan, 1. 10. 1949 na trgu Tiananmen v Pekingju razglasil

¹ Stara kitajska kultura, ki temelji na blagostanju skupine in vsi člani družbe prispevajo k doseganju tega cilja. V kitajskem mišljenju posameznike nikoli ne obravnavajo kot posamezne osebe, temveč so del mreže, vsak s svojo vlogo v odnosu do drugih. Kitajci poznajo samo pojem dolžnosti in ne poznajo pojma pravice, zato naj bi posameznik v odnosu do drugega spoštoval in častil drugega, sebe pa pri tem zanemaril.

Ljudsko Republiko Kitajsko (Storey 1998, str. 28). Komunistična partija je v naslednjih letih vzpostavila totalitaristično diktaturo in neučinkovit planski sistem po sovjetskem vzoru. Obdobja vojn in nestabilnosti so povzročila pravi kaos v gospodarstvu. Tiskanje denarja za kritje vojnih stroškov je povzročilo hiperinflacijo, vendar se je gospodarstvo do leta 1952 stabiliziralo predvsem zaradi restriktivne denarne in fiskalne politike. Gospodarska rast je v naslednjih petindvajsetih letih znašala okoli 4 % letno in je bila predvsem posledica povečanja zaposlitve dela in kapitala. Za ta čas je značilno menjavanje obdobj centralizacije in decentralizacije, pri slednji prenos kontrole od centralnih na lokalne oblasti brez upoštevanja tržnih sil, kar je povzročilo glavna ekonomska neskladja (Blejer 1991, 2).

Po smrti Mao Zedonga leta 1976 je na oblast prišel Hua Guofeng. Za njegovo obdobje vladanja je značilen vzpon Denga Xiaopinga, ki se je zavzemal za spremembe v kitajskem gospodarskem in političnem sistemu, s čimer bi deželo naredil bogato in močno. Pri tem mu je bilo vseeno, ali mu to uspe s pomočjo planskega ali tržnega gospodarstva, kar je poudaril v svojem znanem nagovoru: »Ni pomembno, ali je mačka bela ali črna, dokler lovi miši, je dobra mačka« (Bakovič 2005, 28).

Dejstvo je, da se je moralo gospodarstvo prestrukturirati za doseganje hitrejše rasti in razvoja, povečanje produktivnosti in učinkovito uporabo virov. Vodstvo je spoznalo, da ekstenzivna uporaba produkcijskih faktorjev ni pravo sredstvo za doseg ciljev. Z reformami so poskusili povečati fleksibilnost sistema in vpeljati elemente, ki dejavno posnemajo delovanje prostega trga. Za doseg teh ciljev so leta 1978 sprejeli tržno usmerjene reforme. Kitajske oblasti so se odločile za previden in pragmatičen pristop. Reforme so začeli izvajati postopno in na podlagi poskusov, tako da so jih najprej poizkusili na vzorcu, šele ko so se te izkazale za uspešne, so jih začeli izvajati v širšem obsegu (Korošec 1994, 8).

3.2 Geografske danosti

Ljudska republika Kitajska (njen uradni naziv je Zhonghua Renmin Gongheguo) je po površini četrta največja država na svetu, saj je njeno ozemlje² obsega kar 9.596.960 km² (večje so le še Rusija, Kanada in ZDA), po višini BDP pa se uvršča na šesto mesto. Po številu prebivalstva je na prvem mestu, saj na kitajskem živi približno 1,32 milijarde. Prebivalstvo se kljub nekaterim vladnim omejitvam števila rojstev poveča letno za 11-12 milijonov. Prav tako narašča BDP na prebivalca, ki je v letu 2007 znašal 2.454 dolarjev. Zaradi skromnega financiranja šolstva primanjkuje kvalificirane delovne sile.

² Upošteva se kopensko ozemlje in teritorialno morje, prav tako Kitajska kot svoje ozemlje upošteva otok Tajvan.

Razdeljena je na 23 provinc³, 5 avtonomnih regij (Guanxi, Notranja Mongolija, Ningxia, Tibet-Xizang in Xinjiang), 4 mestne uprave (Peking-Beijing, Chongqing, Šanghaj-Shanghai in Tianjin), ter dve posebni administrativni regiji (Hong Kong in Macao).

Na kitajskem lahko zasledimo skoraj vse možne podnebne pasove, od tropskega podnebja na jugu, do subarktičnega podnebja na severu. Njeno ozemlje je pretežno gorato, veliko je visokih planot, na zahodu so pogoste puščave, na vzhodu pa ravnine in izlivi večjih rek. Zaradi rodovitne zemlje je večina prebivalstva naseljena na jugovzhodnem delu države.

Svetovni veletoki Yangze, Huang He, Mekong, Amur in druge reke predstavljajo za Kitajsko velik vodni potencial. Poleg transportnih poti, možnosti izgradnje namakalnih sistemov in nastanka večjih mest ob samem toku, pomenijo reke pomemben naravni vir energije, ki bo v prihodnosti ob vse večjih energetskih potrebah ključnega pomena pri nadaljnjem razvoju Kitajske. Najbolj energetsko pomembna je reka Huang He. Za razvoj gospodarstva so v srednjem toku zgradili pet energetskih namakalnih sistemov. Pomemben je tudi naraven vir reke Yangtze. Na njej se še vedno gradi 181 metrov visok jez treh sotesk na Dolgi reki imenovan »Three Gorges Dam«, ki bo dokončan predvidoma leta 2009

Kitajska je zelo bogata z raznovrstnimi rudami. Je ena največjih proizvajalk železove rude, cinka, kositra in svinca. Pomembno je še pridobivanje zlata, boksita, volframa, bakra in niklja. Kitajska dandanes porabi več surovin kot katerakoli država na svetu. Njena poraba še vedno strmo narašča. Velja za največjega svetovnega porabnika bakra, jekla, železove rude, soje in drugega največjega porabnika nafte in energentov, takoj za ZDA. Največji energetski vir je črni premog, ki še vedno pokriva več kot 70 % potreb po energiji. Nekoč velike zaloge nafte, ki so bile v začetku osemdesetih let glavno gonilo zunanje trgovine, so v današnjem času izčrpane ali slabo izkoriščene. Tako danes Kitajsko štejemo med neto uvoznice nafte, pri čemer bistveno vpliva na današnjo svetovno rast cene derivatov.

Industrializacija na Kitajskem pa zahteva velikanski davek na okolje. Tako je zaradi odvisnosti od uporabe premoga zrak postal močno onesnažen (posledice so učinek tople grede, povečana koncentracija žveplovega dioksida ter kisli dež), na severu je vedno bolj opazno pomanjkanje vode, drugod je voda onesnažena zaradi nenadzorovanega ravnanja z odpadki. Zaradi potreb industrije in kmetijstva je prišlo do krčenja gozdnih površin ter erozije zemlje. Naravnost katastrofalne posledice pa naj bi se pojavile z delovanjem zgoraj omenjenega jezu »treh sotesk«. Samo zaradi gradnje jezu je bilo potrebno izseliti skoraj 2 milijona ljudi. Ob delovanju elektrarn bo voda zalila 28.000 hektarov kmetijskih in drugih površin, pojavlja pa se nevarnost zemeljskih plazov,

³ Kitajska upošteva Tajvan kot triindvajseto provinco

izumrtja nekaterih avtohtonih živalskih vrst in spremembe ekosistema ter možnost izbruha nevarnih bolezni ob poplavljanju, saj se reka nahaja v subtropskem podnebnem pasu (zaradi neustreznih zdravstvenih razmer je leta 2006 na Kitajskem izbruhnila epidemija virusa SARS, ki se je razširil po vsem svetu).

Kitajsko ogrožajo tudi pogosti tajfuni, ki pustošijo tudi do petkrat letno po vzhodni in južni obali Kitajske, uničujoče poplave, tsunamiji, zemeljski potresi, suše in pogrezanje zemlje.

3.3 Politični sistem

Ljudska republika Kitajska je enopartijska država ki ji vlada Kitajska komunistična partija. Parlament predstavlja Nacionalni ljudski kongres, ki ga sestavlja 2.989 delegatov, izvoljenih na ravni provinc, mestnih uprav, avtonomnih regij in oboroženih sil. Nacionalni ljudski kongres izvoli predsednika države in 15 članov državnega sveta. Predsednik države in generalni sekretar Kitajske komunistične stranke je Hu Jintao, premier pa Wen Jiabao. Dejansko na Kitajskem vlada politbiro Kitajske komunistične stranke, ki ga sestavlja 20 članov, oziroma sedemčlanski komite politbiroja, ki oblikuje politiko in nadzoruje imenovanja vseh članov na administrativni, zakonodajni in izvršilni ravni oblasti. Zadnje volitve članov Ljudskega kongresa so bile marca 2008 (naslednje bodo leta 2013), na njih pa je prišlo do nove, pete generacije vodij partije in države (<http://www.izvoznookno.si/podatki/chn/predstavitev/#top>)

3.4 Značilnosti makroekonomskega okolja

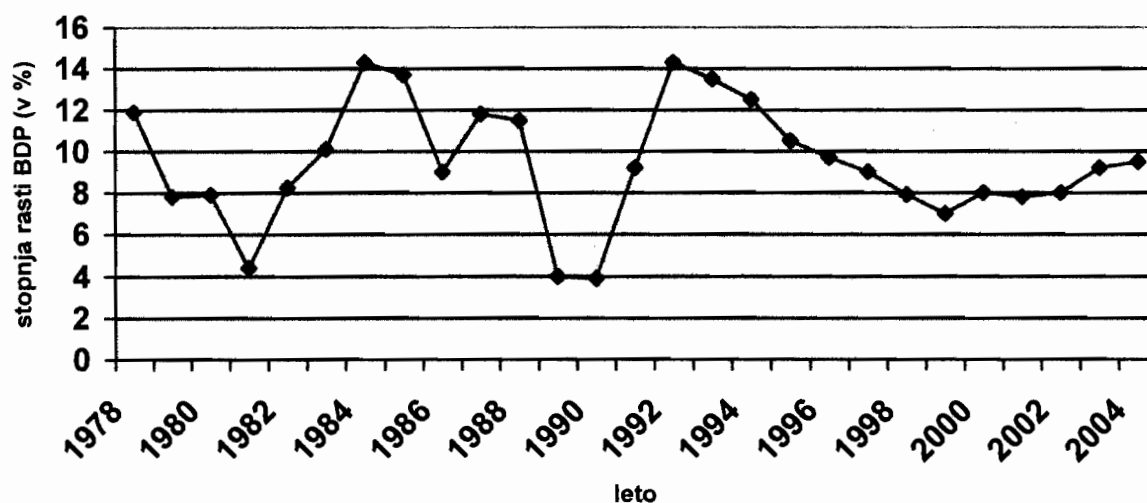
Obseg trgovinske menjave neprekinjeno in hitro narašča že od leta 1998, ko se začele pritekati NTI, v letu 2004 pa je Kitajska celo prehitela Japonsko in postala tretja največja izvoznica na svetu (kitajski izvoz je v svetovnem izvozu predstavljal 6,5 odstotka). Realna rast izvoza blaga in storitev je v letu 2005 prvič prehitela rast uvoza, kar se je nadaljevalo do leta 2007 – izvoz se je povečal za 19,5 odstotka, uvoz pa za 16,1 odstotka. Zunanjetrgovinski presežek se je povečal za 45 odstotkov in znašal 315,6 milijard dolarjev. V izvozni strukturi prevladujejo pisarniški stroji in oprema za obdelavo podatkov, telekomunikacijska oprema, električni stroji, oblačila ter ostali industrijski izdelki; v uvozni pa električni stroji, nafta in derivati (Kitajska je druga največja uvoznica nafte na svetu), znanstveni instrumenti, kovinske rude in njihovi odpadki ter pisarniški stroji in oprema za obdelavo podatkov. Najpomembnejše zunanjetrgovinske partnerice so ZDA, Japonska, Hong Kong, Južna Koreja in Nemčija. Presežek na tekočem računu plačilne bilance se je v letu 2007 zaradi rekordnega trgovinskega presežka povečal na 11,8 odstotka BDP. V letu 2008 bo rast uvoza po treh letih ponovno prehitela rast izvoza, vendar bo trgovinski primanjkljaj še vedno naraščal. Zaradi Olimpijskih iger se bodo zvišali prihodki od turizma, tako da bo storitvena bilanca izjemoma beležila presežek. Tekoči presežek bo zaradi naštetega ostal visok in

po ocenah rljal 10,6 odstotka BDP
(http://www.izvoznookno.si/chn/zunanja_trgovina/).

3.4.1 Gibanje BDP

Strokovnjaki ocenjujejo Kitajsko kot eno najhitreje rastočih gospodarstev,⁴ saj v zadnjih letih kitajski bruto domači proizvod raste po izjemno visokih stopnjah. Stopnje gospodarske rasti so v obdobju od leta 1978 do leta 1992 močno nihale predvsem zaradi neuravnotežene politike. V zadnjem desetletju prejšnjega tisočletja se je rast postopoma umirjala, vendar se stopnje v zadnjih nekaj letih ponovno gibljejo med 8 in 10 odstotkov letno. Gospodarska rast v letu 2004 je bila celo višja od pričakovane. Pripisujejo jo predvsem kmetijstvu in storitvenem sektorju, saj je vlada uspela kontrolirati investiranje v fiksni kapital kot so tovarne, oprema, nepremičnine in infrastruktura. Pojavlja se vprašanje zanesljivosti uradne kitajske statistike, v katero dvomi veliko ekonomistov, saj so mnenja, da so vrednosti prenapihnjene.

Slika 3.1: Gibanje stopenj realne rasti BDP na Kitajskem v obdobju med leti 1978 in 2004 (v %).

Vir: China Economy Statistic and Analysis, 2005.

⁴ Kitajska je sicer že bila gospodarska velesila: v desetem stoletju našega štetja je bila na prvem mestu po kriteriju dohodka na prebivalca, prav tako je leta 1820 delež Kitajske v svetovnem BDP znašal 32,4 %, kar jo je tudi takrat postavilo na prvo mesto (Hu 2001, 2).

Dolgoletna dinamična gospodarska rast je posledica tržnih reform, razvoja industrijske proizvodnje, vlaganj v infrastrukturo in odpiranja trga tujim vlagateljem. V osemdesetih letih 20. stoletja so v okviru kapitalistično usmerjenih reform in prehajanja v tržno gospodarstvo začeli nastajati trgi surovin, kmetijskih pridelkov, delniške družbe in poslovne banke.

Največji delež BDP še vedno ustvari predelovalna industrija (visokih 42,8 odstotka), storitve ustvarijo 39,3 odstotka BDP, kmetijstvo pa 11,7 odstotka.

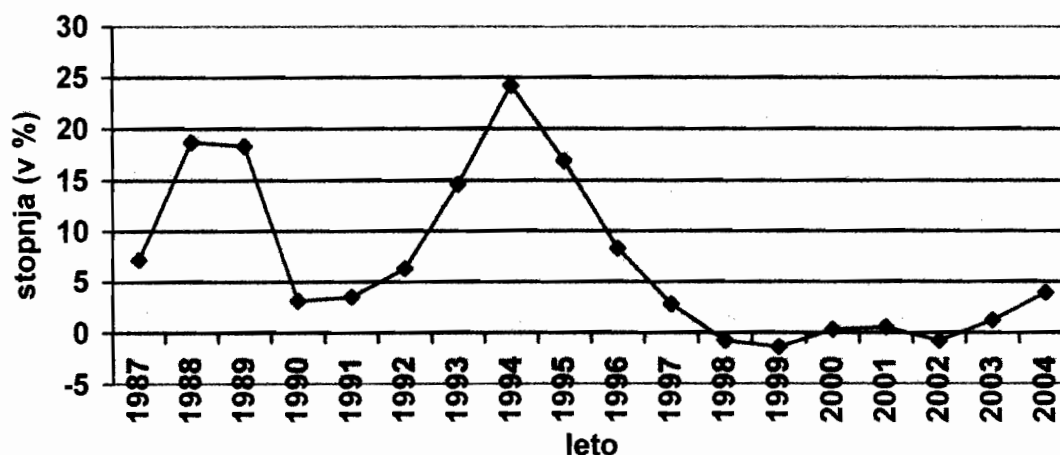
V zadnjem času si vlada prizadeva umiriti rast zaradi pregrevanja gospodarstva, zato postopoma sprejema nekatere makroekonomske ukrepe kot na primer povečevanje obrestne mere. Kljub omejevanju gospodarske rasti (zaradi pregrevanja gospodarstva) je bila ta v letu 2007 še višja in je dosegla 11,4 odstotka, kar je bila najvišja stopnja rasti po letu 1994. Rast BDP že nekaj let spodbuja izjemno visoka rast domačih naložb (11,1 odstotka v letu 2007) in izvoza (19,5 odstotka v letu 2007), visoki pa sta tudi rasti zasebne in javne porabe. Zasebna poraba sicer v BDP predstavlja nizkih 36 odstotkov, naložbe pa izjemno visokih 40 odstotkov. Ker ima vlada nemalo težav pri omejevanju rasti investicij, bodo te tudi v letu 2008 gonilo gospodarske rasti, saj so posojila poceni, likvidnost gospodarstva pa dobra. Povečale se bodo za ocenjenih 10,9 odstotka. Rast zasebne porabe se bo še povečala in po ocenah znašala 9,3 odstotka. Enako velja za javno porabo, ki se bo povečala za 10,4 odstotka. Višji rasti zasebne in javne porabe kažeta na to, da bosta v prihodnje gospodarsko rast v večji meri spodbujali zasebna in javna poraba, v manjši pa investicije, kot je to veljalo doslej. Po drugi strani se bo v letu 2008 znižal prispevek zunanjetrgovinskega sektorja. Rast BDP se bo tako po napovedih znižala na še vedno visokih 9,6 odstotka. V letu 2008 se bo nekoliko znižala tudi izjemno visoka rast industrijske proizvodnje – po ocenah na 15,7 odstotka (http://www.izvoznookno.si/podatki/chn/gospodarska_rast_proizvodnja/).

3.4.2 Gibanje inflacije

Začetek reform leta 1978 je povzročil povečanje inflacije in pregrevanje gospodarstva. Problem je bil (in je še vedno) v preveliki decentraliziranosti bančnega sistema ter v prevelikem vmešavanju politike v gospodarstvo. Tako so bile v posameznih regijah lokalne oblasti tiste, ki so pogojevale obseg posojil, in ne banke. V tem obdobju je inflacija močno nihala. Vrh je bil leta 1994, ko je inflacija dosegla kar 24,2 %. To je bil tudi povod da je kitajska vlada sprejela posebno stabilizacijsko politiko, katere namen je bil prav zmanjšanje inflacije. Ta cilj naj bi bil dosežen predvsem z nižanjem primanjkljaja v javnem sektorju ter s poostrenim nadzorom nad zadolževanjem kitajskih oblasti. Inflacija je počasi res začela upadati, vendar se je kmalu pojavil ravno nasproten problem. V letih 1998, 1999 in 2002 je prišlo do deflacije, kar predstavlja resno nevarnost za kitajsko gospodarstvo, saj neposredno prizadene proizvodni sektor. Nenehno padanje cen pomeni upad prihodka za podjetje;

rešitev je v zniževanju stroškov poslovanja, v odpuščanju delovne sile itd. problem nastane tudi, ker kitajska vlada nima izkušenj in ukrepov za boj proti deflaciji. Deflacija lahko povzroči krizo zaupanja, ljudje bodo imeli negativna pričakovanja za prihodnost. Ena od rešitev proti deflaciji bi bila v zapiranju starih neučinkovitih podjetij⁵.

Slika 3.2: Gibanje letne stopnje inflacije na Kitajskem med leti 1987 in 2004 (v %)

Vir: EconStats, 2005.

Vlada je na marčevskem kongresu komunistične partije sprejela reforme, ki bodo usmerjene v boj proti korupciji in zmanjšanje obsežne birokracije. Kot najpomembnejšo nalogo pa je vlada izpostavila boj proti inflaciji. Proračun je leta 2007, kljub visoki rasti javne porabe, po skoraj 20 letih ponovno beležil presežek, ki bo v letu 2008 po ocenah predstavljal 0,5 odstotka BDP. Inflacija se je že v letu 2007 močno zvišala in v povprečju znašala 4,8 odstotka, cene pa naraščajo tudi v letu 2008. Kitajska je imela februarja 2008, potem ko so snežna neurja otežila preskrbo s hrano, 8,7-odstotno letno inflacijo, kar je bilo največ v zadnjih enajstih letih. Glavni dejavnik visoke inflacije so bili višji stroški za hrano, ki se je podražila za 23 odstotkov. Vlada je napovedala vrsto ukrepov za nadzor nad cenami, subvencije za večjo pridelavo hrane ter omejitve pri naložbah v tovarne in posest, ki spodbujajo povpraševanje in posledično višajo cene. V drugi polovici leta se bo inflacija po ocenah znižala, tako da se za celo leto pričakuje 5-odstotno povprečno inflacijo. Visoka inflacija predstavlja tudi pritisk na kitajsko

⁵ Leta 1998 so rudarska podjetja v državni lasti poslovala z izgubo 3,7 milijarde yuanov, kot posledica je bilo odpuščenih 2,4 milijona delavcev, 25.800 majhnih rudarskih podjetij pa je moralo v stečaj. Tega leta je bilo izkopanih skoraj 300 milijonov ton premoga manj kot leta 1996 (Hu 2001, 36).

centralno banko, da poveča ključne obrestne mere (http://www.izvoznookno.si/podatki/chn/gospodarska_rast_proizvodnja/).

Inflacija je bila tudi eden od vzrokov visoke kitajske rasti, saj so bile stopnje rasti BDP v preteklosti napihnjene tudi zaradi visoke inflacije.

3.4.3 Gibanje deviznega tečaja

Po klasifikaciji IMF (mednarodni denarni sklad - International Monetary Fund) kitajski yuan uradno spada v režim uravnavanega fleksibilnega deviznega tečaja (angl. Managed floating), kjer se monetarne oblasti z intervencijo na deviznem trgu želijo čimbolj približati zaželeni vrednosti deviznega tečaja. V resnici pa gre bolj za sistem fiksnega tečaja (angl. Virtual peg), fiksnega na tečaj ameriškega dolarja, kombiniranega z obsežnimi omejitvami na kapitalskem računu plačilne bilance (Mrak, 2002, 97).

Kitajska je leta 1994 opustila multipli devizni tečaj, obenem so se morala kitajska podjetja odpovedati pravici držanja premoženja v tuji valuti. Leta 1996 je enak pogoj začel veljati tudi za tuja podjetja, locirana na Kitajskem

Od leta 1994 je tečaj yuana določen na medbančnem deviznem trgu (China Foreign Exchange Trading Center – CFETC). Na začetku je bila določena paritetna vrednost 8,7 yuana za ameriški dolar (Shen, 2001, 2), kasneje je prišlo do večjih apreciacij. V začetku oktobra 2003 se je vrednost gibala okoli 8,28 yuana za ameriški dolar (X-rates, 2003).

Skladno z apreciacijo yuana so kitajske monetarne oblasti z administrativnimi ukrepi dosegle omejitve na kapitalskem računu plačilne bilance. Čeprav je Kitajska dosledno spodbujala tuje neposredne investicije, je hkrati striktno omejevala portfeljske investicije na kratkoročna tuja posojila (angl. Short-term foreign borrowing). Zaradi tega v strukturi kitajskega dolga do tujine prevladujejo srednja in dolgoročna posojila. Leta 1996 se je kitajska centralna banka optimistično lotila popolne konvertibilnosti yuana, vendar je kasneje azijska finančna kriza prisilila centralno banko k tečajni stabilnosti kot prioriteten cilju na področju deviznega tečaja.

V zadnjem času se pojavlja vse več problemov v zvezi s podcenjenostjo yuana: Kitajske devizne rezerve v zadnjih letih kažejo, da je centralna banka umetno vzdrževala vrednost yuana na (pre)nizki ravni. Kitajska komunistična partija dejansko razmišlja o prehodu na režim fleksibilnega tečaja, vendar se hkrati zaveda nevarnosti, ki bi jo popolna konvertibilnost lahko povzročila. Podobno se je zgodilo nekaterim sosednjim državam ob izbruhu azijske finančne krize, ki je prizadela predvsem bančni sistem. Kitajske banke na tak šok niso pripravljene. Prav tako se režima deviznega tečaja ne da uvesti brez reforme bančnega sistema, do česar pa ne bo prišlo kmalu (glavna ovira je seveda vladanje Partije) (Berkun 2001, 2).

3.4.4 Trg delovne sile

Prav tako kot ostale sfere gospodarstva je tudi trg dela doživljal velike spremembe od konca sedemdesetih let naprej. V kitajskem gospodarstvu predstavlja brezposelnost velik problem. Leta 2002 je registrirana brezposelnost (glej sliko 4.2) znašala 9 %, v prvem polletju leta 2003 se je brezposelnost povečala na 10,2 %. Najbolj iskani poklici so na področju marketinga, strojni in elektroinženirji, računalniški strokovnjaki, arhitekti, ekonomisti, managerji, poslovni sekretarji, finančniki in računovodje.

Za visoko izobražen kader se povprečna mesečna neto plača na kitajskem giblje med USD 562 in USD 764 (za MBA). Primera: pravniki USD 610, učitelji jezikov USD 170. Treba je poudariti, da so plače v najbolj razvitih mestih (Peking, Shanghai, GuangDong, Tianjin itd.) povprečno za polovico večje, kot v manjših mestih. Zaposleni v tujih podjetjih pa zaslužijo dosti več: preko USD 600 mesečno.

Visoka stopnja brezposelnosti je ena od posledic modernizacije kitajskega gospodarstva. V devetdesetih letih prejšnjega stoletja se je npr. število ljudi, zaposlenih v kmetijstvu, zmanjšalo za 10 %, po drugi strani pa se je v tem obdobju zaposlenost v sekundarnem sektorju povečala za 20 %, v storitvah pa kar za 55 %. V tem obdobju se je zaposlenost na urbanih področjih povečala za 21,6 % (Hu 2001, 36).

Zaradi velikanskega potenciala kitajskega trga bi morala stopnja brezposelnosti upadati (zaradi odpiranja novih podjetij s tujim kapitalom), vendar se dogaja ravno obratno. Vzrok se skriva v neučinkovitosti poslovanja velikih državnih podjetij, ki zaposlujejo nekaj milijonov ljudi⁶. V prihodnosti se zna ta položaj še zaostri zaradi prihoda tuje konkurence, ki pomeni pogubo za podjetja v državni lasti. Višja brezposelnost pomeni večjo socialno nestabilnost (nemiri, protesti), zato bi morala biti ena od prioritetenih nalog kitajske vlade tudi zmanjšanje stopnje brezposelnosti.

Neposredne tuje investicije tako predstavljajo prednost in hkrati slabost za Kitajsko na področju brezposelnosti. Zaradi tujih investitorjev se odpirajo nova delovna mesta (večina tujih investicij na Kitajskem je v delovno intenzivnem sektorju, kjer je stopnja kvalifikacije delavcev manj pomembna), po drugi strani pa tuj kapital predstavlja resno nevarnost državnim podjetjem, ki zaposlujejo milijone delavcev. V prihodnosti torej lahko pričakujemo nekakšno prestrukturiranje delovne sile iz državnega sektorja v zasebni sektor.

Vlada si prizadeva za ohranjanje socialne stabilnosti preko zagotavljanja novih delovnih mest. Nezaposlenost se po letu 2004 počasi znižuje. V letu 2008 bo po ocenah znašala 9,3 odstotka (Kitajska uporablja drugačno metodologijo, zato so njihovi podatki o nezaposlenosti za dobro polovico nižji). Stopnja nezaposlenosti je bistveno višja na podeželju, saj po tujih ocenah dosega okoli 30 odstotkov. Plače se močno razlikujejo

⁶ Ocenjuje se, da je bilo leta 1998 v podjetjih v državni lasti odpuščenih kar 12 milijonov delavcev (Hu 2001, 33)

glede na regijo, v zadnjem času pa hitro rastejo, najhitreje v obmorskih provincah, ki tudi največ izvažajo, in v državnih podjetjih.

3.4.5 Statistični indikatorji

Kitajska beleži rast na večini področij, ne glede na to o katerih ekonomskih, socialnih ali drugih podatkih govorimo. V tabeli so podatki, ki nazorno potrjujejo gospodarsko dvigovanje Kitajske.

Tabela 3.1: Statistični podatki za obdobje med 2006 in 2008

	←←← 2008*	2007	→→→ 2006
Število prebivalcev (v mio):	1.331	1.321	1.314
BDP (v mlrd USD po tekočih cenah):	4.112	3.242	2.765
BDP per capita (v USD):	3.089	2.454	2.104
Rast BDP (v %):	9,6	11,4	11,1
Rast zasebne potrošnje (v %):	9,3	8,5	8,4
Rast javne potrošnje (v %):	10,4	9,4	9,8
Rast investicij (v %):	10,9	11,1	12,8
Rast celotnega domačega povpraševanja (v %):	10,2	8,3	9,0
Rast industrijske proizvodnje (v %):	15,7	18,5	16,2
Stopnja nezaposlenosti (v %):	9,3	9,5	9,5
Stopnja inflacije (letno povprečje, v %):	5,0	4,8	1,7
Primarni proračunski primanjkljaj / presežek (v % BDP):	0,5	0,7	-1,2
Kratkoročna medbančna obrestna mera (v %):	8,0	7,6	6,1
Uvoz blaga (v mlrd USD):	1.130,4	901,2	751,9
Izvoz blaga (v mlrd USD):	1.496,4	1.216,8	969,7
Realna stopnja rasti izvoza blaga in storitev (v %):	13,8	19,5	22,9
Realna stopnja rasti uvoza blaga in storitev (v %):	15,7	16,1	19,9
Saldo tekočega računa (v % BDP):	10,6	11,8	9,0
Povprečni menjalni tečaj (domača valuta za USD):	6,88	7,61	7,97
Povprečni menjalni tečaj (domača valuta za EURO):	9,25	10,67	10,31
Slovenski izvoz (v mio EUR):	-	60,6	53,3
Slovenski uvoz (v mio EUR):	-	346,0	243,7
Stopnja rizičnosti države (0-100; 0-maksimalna, 100-minimalna rizičnost):	62	62	61
Rizičnostni razred (A-E; A-minimalna, E-maksimalna rizičnost):	C	C	C

* Podatki za leto 2008 so projekcija.

Viri: The Economist Intelligence Unit, Mednarodni denarni sklad, Urad RS za statistiko, Euromoney, http://www.izvoznookno.si/podatki/chn/statistichni_indikatorji/

3.5 Pomen Hong Konga

Za Kitajsko ima poseben pomen Hong Kong. Nekdanja britanska kolonija je največji finančni center na tem koncu sveta, zato je pričakovano glavni vir kapitala za kitajska podjetja. Hong Kong sodeluje s kitajskimi podjetji na dva načina:

- Kitajska podjetja izvažajo v Hong Kong po nižji ceni, v Hong Kongu pa blagu dodajo pribitek (mark-up) in ga pošljejo naprej (nevarnost transfernih cen) (Fung 1996, 5).
- Podjetja v Hong Kongu investirajo v posebne ekonomske cone npr. v bližnji Shenzen. Pri tem gre za delitev funkcij – finance, oblikovanje izdelka in njegovo trženje se izvajajo v Hong Kongu, sama proizvodnja pa je locirana na Kitajskem (Lemoine 2001, 24).

Pri vlaganjih s Hong Konga in Tajvana gre za določene posebnosti, saj so deležna določenih ugodnosti, prisotne so tudi določene kulturne (ponekod tudi družinske) vezi s celinsko Kitajsko. V zvezi z naraščajočimi investicijami iz Hong Konga je potrebno omeniti pojav, imenovan kroženje (angl. roundtripping), pri katerem gre za ilegalen prenos denarja s strani kitajskih podjetij v Hong Kong, nato ta denar investirajo nazaj na Kitajsko, s tem izkoristijo prednostno obravnavo (angl. preferential treatment) v obliki davčnih in drugih olajšav za tuje investitorje. Po oceni naj bi kroženje predstavljalo četrtno celotnih neposrednih tujih investicij na Kitajskem leta 1992 (Lemoine, 2001, str. 25). Poleg tega del investicij opravijo podružnice kitajskih podjetij, ki so registrirane v Hong Kongu in prisotne na hongkonški borzi. Ta podjetja zbirajo kapital z zadolževanjem ali izdajo delnic v Hong Kongu in ga nato vlagajo na Kitajsko.

Eden od razlogov za visok delež neposrednih tujih investicij iz Hong Konga je v dejstvu, da Hong Kong deluje kot posrednik med Kitajsko in ostalim svetom na področju kapitalskih tokov ter tudi na področju mednarodne trgovine. Tu gre predvsem za tajvanska podjetja, ki jim vlada prepoveduje trgovanje s Kitajsko, zato ustanavljajo svoje podružnice v Hong Kongu. Podobno delujejo evropska in ameriška podjetja, ki investirajo na Kitajsko tudi s pomočjo podružnic v Hong Kongu, da bi s tem izkoristila know-how lokalnih podjetij. Zaradi zgoraj naštetih dejavnikov je težko ovrednotiti neposrednih tujih investicij, pri katerih je Hong Kong resnično država izvora in ne le posrednik.

Z julijem 1997 je Hong Kong prenehal biti britanska kolonija. Po posebni rešitvi *ena država–dva sistema* je prišel pod kitajsko oblast. Z deklaracijo o združitvi je bilo Hong Kongu zagotovljeno sledeče (Hughes, Weidenbaum, 1996, str. 67):

- obstoječi ekonomski in socialni sistem ter varstvo lastninskih pravic in tujih investicij,

- prost pretok blaga in kapitala, konvertibilnost valute,
- nadaljevanje obstoječe monetarne in fiskalne politike brez plačevanja davkov Kitajski,
- ohranitev obstoječega pravnega sistema in varstvo temeljnih človekovih pravic,
- prosto prehajanje v Hong Konga in iz njega,
- avtonomija pri vzdrževanju zunanjih trgovskih odnosov in
- neodvisno sodstvo ter demokrasko sprejeta zakonodaja.

Kljub obljubi vsa zagotovila niso uresničena v enaki meri. Kitajska vlada namreč močno vpliva na politična dogajanja v Hong Kongu in uveljavlja svojo voljo. Predvsem zadnje dni se veliko govori o predčasnem odstopu guvernerja Hong Konga Tunga Chee-hwaja zaradi nenehnih kitajskih pritiskov. Moti jih predvsem njegova nepriljubljenost in neprimerno vodenje politike, ki sta se pokazali v kriznih obdobjih, kot so finančna kriza v letih 1997 in 1998, izbruh virusa SARS v letu 2003, nedavni pritiski prebivalstva za demokracijo in močan padec cene nepremičnin. Nezačudljivo je javno izrazil tudi kitajski predsednik Hu Jintao, ki je decembra 2004 ostro kritiziral Tungove nepravilnosti in poudaril nestrinjanje kitajske vlade z njim (Dumping Tung, 2005).

Kitajska je s svojimi danostmi, usmerjenostjo, razmišljanjem, idealen lonec za mešanje vseh teh sestavin iz katerih nastane izvrstna kombinacija za njihovo gospodarstvo. Zaradi ogromne delovne sile, ki jo je treba prehraniti, je Kitajska zmožna dosegati ogromne gospodarske učinke in hkrati postopoma porabiti vse svetovne razpoložljive materiale in resurse.

4 RAST KITAJSKEGA GOSPODARSTVA

4.1 Vstop Kitajske v WTO

Kitajska je že od leta 1987 izrazila željo po vstopu v svetovno trgovinsko organizacijo (takrat še GATT) (Walmsey 2000, 3), vendar pa so se pogajanja zavlekla vse do 17. septembra 2001. Na ministrski konferenci v Katarju so 20. novembra 2001 podpisali protokol, tako je Kitajska 11. decembra istega leta postala 143. polnopravna članica WTO (Kuzem 2002, 38). Za vstop v WTO je moralo kitajsko ministrstvo za zunanjo trgovino in gospodarsko sodelovanje (MOFTEC) dopolniti 2300 zakonov in regulativ, da so se ujemali s stališči WTO, 830 zakonov pa je bilo ukinjenih.

4.1.1 Zunanjetrgovinska liberalizacija

Kitajska je kot polnopravna članica WTO zavezana k sprejemanju in uveljavljanju pravil organizacije, katere glavni namen je prav odprava trgovinskih ovir. Eden od pogojev za članstvo v WTO je tudi liberalizacija trgovanja na zunanjetrgovinskem področju. Ob vstopu v WTO je morala Kitajska znižati povprečno carinsko stopnjo na 12 %.

Od 1. januarja 2002 je Kitajska znižala carine na industrijske proizvode na 11,6 %, za kmetijske proizvode je ta stopnja znašala 15,8 %, za tekstilne proizvode je bila carinska stopnja znižana na 17,6 %, za električne izdelke 10,7 %, za strojne izdelke pa velja 9,6 % uvozna carina.

Kitajska je sicer carinske stopnje med leti 1992 in 1999 povprečno znižala iz 43 % na 17 %. V državah članicah WTO velja 6-odstotna povprečna carinska stopnja. V razvitih državah je ta stopnja še nekoliko nižja (3 %), v državah v razvoju pa malce višja, in sicer 10 %, kar je tudi bila ciljna stopnja do leta 2005 (Chinabig 2008).

V letu 2004 in naprej je bilo potrebno za uvoz v Evropsko unijo pridobiti uvozno dovoljenje, ki je v obliki kvot ščitilo domačo čevljarstvo in tekstilno industrijo.

4.1.2 Liberalizacija trgovinskih tokov

Tudi na področju kapitalskih tokov se je Kitajska postopno liberalizirala. Poglejmo pomembnejša področja na katerih je prišlo do večjih sprememb.

V trgovini na debelo in distribuciji so v obdobju treh let uvozno in izvozno pravico dobila vsa domača podjetja (ne samo privilegirana državna podjetja). Leto po Kitajskem vstopu v WTO so lahko tuji investitorji ustanovili skupna vlaganja za distribucijo dobrin na veliko kot lastniki ali agenti. Dve leti po vstopu so lahko imeli tuji investitorji večinsko lastništvo brez kakršnihkoli zemljepisnih ovir, leto kasneje so lahko ustanavljali podružnice v 100 % tuji lasti.

V trgovini na drobno so bila pred vstopom skupna vlaganja sicer dovoljena, vendar zaradi skoraj nemogočih pogojev za vstop na trg niso bila pogosta. Z vstopom so

skupna vlaganja bila omogočena najprej v mestih Zhengzhou in Wuhan, prav tako pa v 5 posebnih ekonomskih conah (Shenzen, Zhuhai, Shantou, Xiamen, in Hainan) in 6 mestih (Peking, Šanghaj, Guangzhou, Tianjin, Dalian, Qingdao). Štiri oblike skupnih vlaganj so bile možne v Pekingu in Šanghaju. Ostala mesta pa so bila omejena z največ dvema oblikama skupnih vlaganj. Dve leti po vstopu je bilo dovoljeno 100 % tuje lastništvo v trgovini na drobno, geografske omejitve na omenjenih 6 mest in pet ekonomskih con so odpravljene. Tri leta po vstopu ni več omejitev pri deležu tujega kapitala, zemljepisnih omejitev ali omejitev pri številu ponudnikov storitev, razen za določene izdelke. Nakupovalna središča z več kot 20.000 kvadratnimi metri in več kot 30 podružnicami postanejo običajna stvar.

Pri logistiki je prav tako prišlo do postopnega odpiranja tujim vlagateljem. Do leta 2004 so lahko tuji vlagatelji ustanovili podjetje v 100 % tuji lasti, katerih poglavitna dejavnost so storitve carinjenja v morskem transportu, pri kontejnerskih postajah ali skladiščih. Do sedaj so v logističnem sektorju prevladovala kitajska podjetja, s tujim kapitalom so lahko prišla do know-howa, ta trg pa zaradi velikega povpraševanja po prevozih še ni zasičen.

Na področju bančništva ima članstvo v WTO dolgoročne posledice: tuje banke lahko vodijo posle v kitajski valuti, posli v tujih valutah so možni brez kakršnihkoli zemljepisnih omejitev, banke lahko izberejo poljubno pravno obliko, tuje banke lahko izvajajo finančni leasing z enakimi pogoji kot domače banke. Takoj po vstopu je že bilo pričakovati, da bodo tuje banke pobrale vso smetano, namreč zaradi odlivov kapitala z računov kitajskih bank na račune tujih bank zaradi ugodnejših pogojev (izkušnje, znanje, dostop do kapitalskih trgov, višje obrestne mere za depozite – Kitajska ima izredno visoko stopnjo varčevanja pri fizičnih osebah) najprej pri podjetjih, kasneje pa še pri fizičnih osebah.

Proces reforme kitajskega finančnega sektorja je Kitajska centralna banka začela z odobritvijo prestrukturiranja ene izmed največjih kitajskih bank, Bank of China. S septembrom 2004 so njene delnice uvrščene na borzo. Poleg Bank of China je bila med štirimi največjimi kitajskimi bankami, ki obvladujejo 55 odstotkov trga, za prestrukturiranje izbrana še China Construction Bank.

S prestrukturiranjem kitajskega finančnega sektorja, ki ga obremenjujejo številna slaba posojila, se Kitajska pripravlja na mednarodno konkurenco. Do konca leta 2006 naj bi namreč po dogovoru Kitajske s Svetovno trgovinsko organizacijo (WTO) tuje banke imele popoln dostop do tega milijardnega trga.

V zavarovalništvu tuji ponudniki storitev na področju neživljenjskih zavarovanj lahko od vstopa Kitajske v WTO dalje ponujajo skupno zavarovalno polico (angl. master policy), zavarovanje proti komercialnim tveganjem velikega obsega, zavarovanje podjetij s sedežem v tujini, zavarovanje lastnine, zavarovanje obveznosti in kreditno zavarovanje za podjetja, financirana s tujim kapitalom. Tuja podjetja lahko ponujajo

celoten obseg neživiljenjskih zavarovalnih storitev tako kitajskim kot tujim strankam. Že ob vstopu so bile možne podružnice in tuja vlaganja z 51 % tujim lastninskim deležem, zdaj je možno 100 % tuje lastništvo. Od 2005 leta lahko tuje zavarovalnice kitajskim in tujim strankam omogočijo zdravstveno zavarovanje, od decembra 2006 pa skupinske police, pokojnine in rente.

Negativne posledice članstva Kitajske v WTO čutijo predvsem velika državna podjetja. Drugo področje, ki je bilo prizadeto, pa je kmetijstvo, saj so kmete pred propadom reševale subvencije, z vstopom v svetovno trgovinsko organizacijo pa so morale biti odpravljene.

Restrikcije veljajo za storitveni sektor, kot so na primer bančništvo, zavarovalništvo, logistika, trgovina, tisk in mediji ter za panoge, ki so še vedno pod nadzorom države. Pri tem je pomembno, da se je Kitajska z vstopom v WTO zavezala k sprostitvi storitvenega sektorja za NTI.

Prepovedano je investiranje v vojaško industrijo in projekte, ki so ključnega pomena za državno varnost, v rudarstvo, v predelavo določenih mineralov in v panoge, v katerih ima Kitajska razvito lastno tehnologijo. Prepoved NTI velja, med drugim, tudi za ekološko sporne in kmetijsko intenzivne projekte (ChinaBig 2008).

4.2 Povečanje konkurence in povečana transparentnost

Enako kot ostali svet konkurenca močno spreminja tudi strukturo Kitajske na državni, regionalni, podjetniški in individualni ravni. Za vzpostavitev tržnega gospodarstva in nadaljnje uspešno izvajanje politike reform potrebuje Kitajska predvsem tuje investicije, zato z ostalimi globaliziranimi gospodarstvi neposredno tekmuje za NTI. Pri privlačenju tujih investitorjev je konkurenci azijskih držav izpostavljena predvsem izvozno usmerjena, delovno intenzivna panoga lahke industrije, ki je pretežno nameščena v obalnih provincah. Slednja ima v teh državah izrazito nizke stroške dela in tudi manj zahtevne socialne ter okoljevarstvene standarde. Te države, med katere spada tudi Kitajska, so zato prisiljene k deregulaciji »navzdol«, kar pomeni izenačevanje nivojev okoljevarstvenega in socialnega sistema. Kitajska, ki je na teh dveh področjih v primerjavi z ostalimi razvitimi državami že tako v razvojnem zaostanku, zato vztraja pri nižjih standardih zaradi strahu, da bi izgubila privlačnost za tuje investitorje (Koch 2000, 90). Še posebno v obalnih provincah Guangdong in Fujian, centrih lahke industrije, delajo ljudje v mnogih tovarnah pod zelo neugodnimi higienskimi in varnostnimi standardi. Nekatere tovarne zaposlujejo delavce, med katerimi so številni otroci, brez delovnih pogodb, saj to delodajalcu omogoča takojšnje odpuščanje delavcev. Kitajska vlada v večini primerov dopušča take razmere, saj želi ohraniti konkurenčnost regije.

Država in posamezna podjetja se soočajo s svetovno konkurenco. Ta pojav je bil še okrepljen z vstopom Kitajske v WTO. Soočanje s svetovno konkurenco je zajelo tako

kapitalsko in tehnološko intenzivno industrijo kot tudi storitveni sektor, ki jih je država ščitila pred tujo konkurenco. Da bi lahko tekmovala s svetovno konkurenco, so podjetja prisiljena delovati učinkoviteje, kar po eni strani privede do boljšega gospodarjenja, v primeru neuspeha pa to lahko vodi do propada podjetja. Učinkovitost lahko močno povečamo s spremenjenimi metodami dela ter postavljanja delavca na prvo mesto. Tega se zavedajo tudi kitajska podjetja, zato vedno bolj poudarjajo pomen človeškega kapitala. Vanj so pripravljena veliko investirati, predvsem z dodatnimi izobraževanji in šolanjem v tujini.

Z večjim odpiranjem Kitajske v svet in uveljavljanjem elektronskih medijev se je močno povečala ekonomska, politična in kulturna transparentnost. Poslej lahko prehajajo informacije iz doslej zaprte države po vsem svetu. S tem so tako država kot posamezna podjetja podvržena močni zunanji kontroli. Čeprav KPK še vedno nadzira večji del medijev, informacije o neupoštevanju človekovih pravic preko interneta hitro prehajajo čez državne meje. To lahko vzpodbudi Kitajsko, da se zave problemov, ki so bili še pred nekaj leti nepoznani očem svetovne javnosti.

Informacije ne potujejo le iz države, temveč tudi obratno. Tako imata razvoj in dogajanje zunaj države močan vpliv na notranjo politiko. Četudi država poskuša s prepovedjo izdajanja nekaterih časopisov, publikacij in internetnih strani zadržati svobodo informiranja, to nikakor ne more preprečiti močnega vpliva zahodnega sveta, ki s svojim razmišljanjem, demokracijo, človekovimi pravicami in življenjskim stilom spreminja način življenja predvsem mladih izobraženih ljudi.

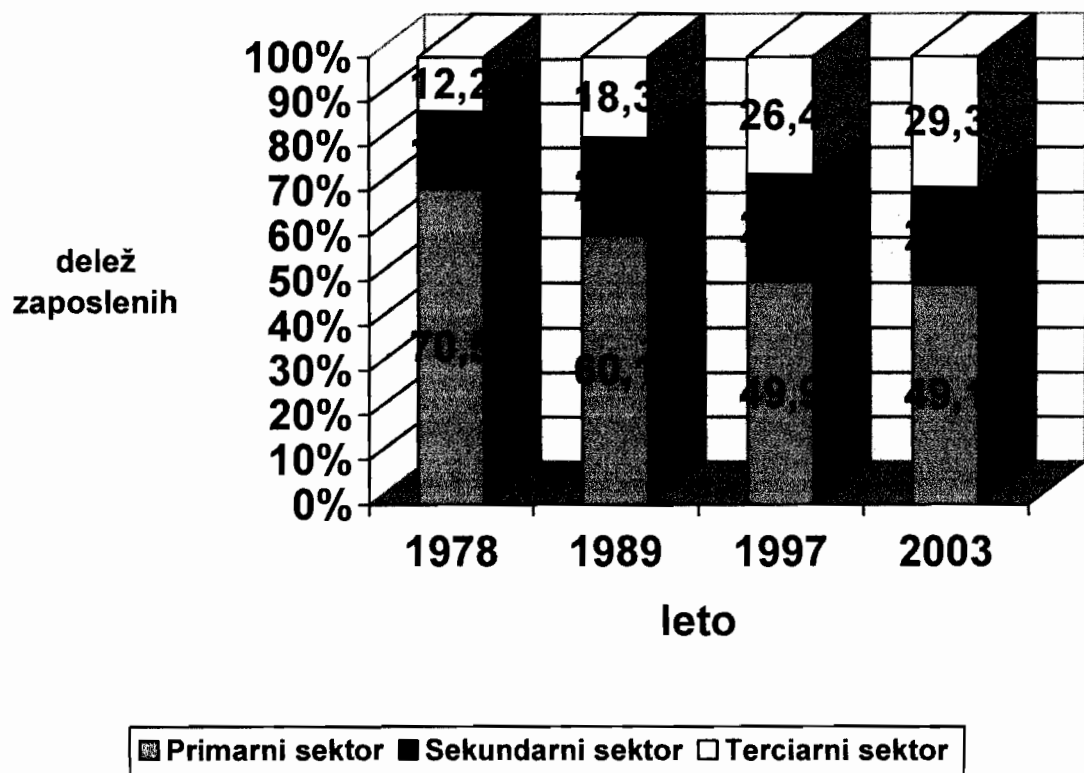
Posebno vlogo v procesu globalizacije Kitajske igrajo informacije tehnološkega izvora in znanje, ki počasi, a vztrajno spreminjajo gospodarsko strukturo. Z ustanavljanjem tehnoloških parkov z visoko tehnologijo, uveljavljanjem posebnih pravil na področju financ, davkov in trgovine v podjetjih z visoko tehnologijo ter z naseljevanjem podjetij s tujimi investicijami na področju informacijske tehnologije vzpodbuja država tehnološki transfer iz tujine. Kitajska stremi k skupnim vlaganjem z namenom pridobitve napredne tehnologije iz tujine. Nasprotno si tuji vlagatelji želijo skupnih vlaganj zaradi dobička, pospešitve mednarodne menjave in porazdeljenega tveganja. Tako je Kitajska v zadnjih letih na področju visoke tehnologije naredila pomembne korake v razvoju, ki so jo pripeljani na položaj ene izmed vodilnih tehnoloških držav na svetu.

4.3 Vpliv na zaposlovanje

Kitajsko gospodarstvo v zadnjih letih napreduje s svetlobno hitrostjo in dosega rekordne številke. Gre za močno in zanesljivo gospodarsko napredovanje, ki temelji na reformnih prizadevanjih, odpiranju Kitajske svetu in znatni krepitvi makroekonomskega nadzora. Menim, da utegne Kitajska v daljšem obdobju ob nadaljevanju sedanje gospodarske rasti po skupnem obsegu BDP preseči ZDA in postati gospodarsko

največja država na svetu. Visoke številke pa nikakor ne pomenijo, da se država ne srečuje tudi z velikimi težavami. Okoli 40 milijonov kmetov je zapustilo svoje domove in zemljo, okoli 160 milijonov Kitajcev je migrantov, ki se na delo vsakodnevno vozijo v mesta, v urbanih središčih je brez dela 24 milijonov ljudi, takojšnje zaposlitve ne najdejo niti najboljši študenti, državna podjetja zaradi zaostrovanja mednarodne konkurence propadajo, pogloblja se tudi prepad med razvitim obalnim delom države in nerazvitim notranjim delom države.

Slika 4.1: Primerjava strukture zaposlenih na Kitajskem po sektorjih med leti 1978, 1989, 1997 in 2003 (v %)

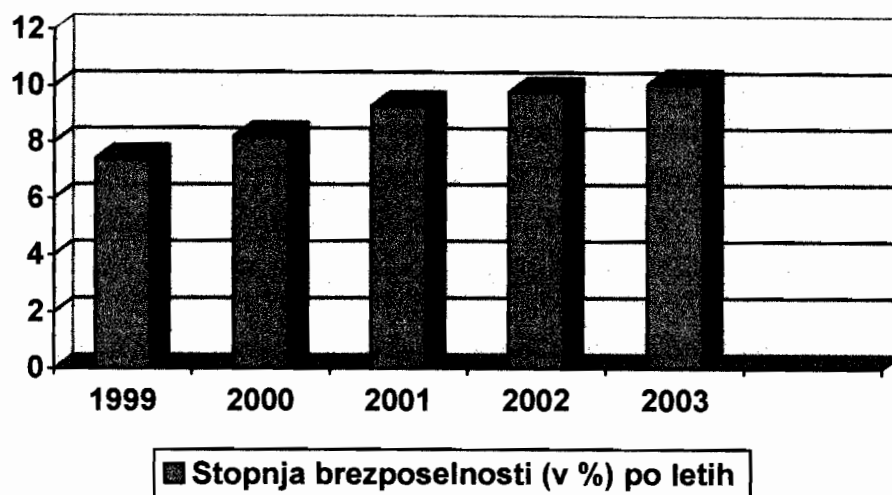
Vir: China Statistical Yearbook 2005.

Stopnja brezposelnosti na Kitajskem v zadnjih letih narašča zaradi velikega priliva iskalcev iz podeželja. Vlada je nedavno prvič javno spregovorila o tej težavi in napovedala ukrepe, ki so usmerjeni predvsem v davčne olajšave podjetjem, ki povečujejo zaposlovanje, v izobraževanje številne slabo kvalificirane delovne sile s podeželja in različne stimulacije kmetom, da ostanejo na podeželju.

Kitajska je po eni strani na gospodarskem področju izredno močna, vendar po drugi strani tudi zelo ranljiva. Gospodarska rast je nedvomno prepričljiva, a obenem odkriva

tudi številne razpoke v kitajskem družbenem življenju (Močna in obenem ranljiva 2005).

Slika 4.2: Stopnje brezposelnosti na Kitajskem med leti 1999 in 2003 (v %)

Vir: Economist Intelligence Unit 2005.

4.4 Multinacionalne korporacije in NTI

Kitajska je največja prejemnica investicij med državami v razvoju. Oviro za vstop v nekaterih sektorjih predstavljajo obvezni visoki kapitalski vložki in obvezna skupna vlaganja (finančni sektor, telekomunikacije, gradbeništvo, logistika in transport, energija, avtomobilska industrija, železarne, obnovljivi viri), kar zmanjšuje poslovne možnosti tujih podjetij. V letu 2007 je Kitajska prejela 82,7 milijarde dolarjev neposrednih tujih investicij, kar je za skoraj 14 % več kot leto poprej.

Na Kitajskem je razvit kompleksen sistem spodbujanja tujih investicij v tako imenovanih »Special Economic Zones-SEZ«. Te se nahajajo v posebnih področjih v mestih Shenzhen, Shantou, Zhuhai, Xiamen in Hainan, štirinajstih obalnih mestih, razvojnih conah in posebej določenih mestih v notranjosti države, ki privabljajo investitorje s posebnimi investicijskimi in davčnimi spodbudami. Poleg teh obstaja cela vrsta prostocarinskih pristanišč. Kitajska vlada je sprejela program za spodbujanje tujih investicij v osrednjem in zahodnem delu Kitajske imenovan 'Go West'. Kljub številnim ugodnostim za tuja podjetja v osrednjem delu je razvitejši obalni del še vedno večji prejemnik tujih investicij.

Poudariti je treba, da določene ugodnosti tujim investitorjem ne pripadajo avtomatično. V veliki meri je odvisno od pogajalskih sposobnosti investitorja pri dogovoru z lokalnimi oblastmi. Spodbude, ki se smatrajo kot ugodnosti so: nižja stopnja davka na dobiček (na državnem oziroma lokalnem nivoju), nižje carine, možnost

najema zemlje po nižjih ceni, določene ugodnosti pri koriščenju infrastrukturnih storitev. Posebne ugodnosti veljajo za investicije v tehnološko razvite panoge in izvozno usmerjene investicije. Prioritetni sektorji vključujejo transport, komunikacije, energetiko, metalurgijo, gradbene materiale, stroje, kemične proizvode, zdravila, medicinsko opremo, varstvo okolja in elektroniko.

O hitrem tehnološkem razvoju sta zadnji dve desetletji v svetu obdobje globalizacije z izredni hitro rastjo mednarodne trgovine, finančnih tokov in neposrednih tujih investicij. Eden izmed glavnih pospeševalcev procesa globalizacije na Kitajskem so multinacionalne korporacije. Ti globalni igralci s svojo poslovno dejavnostjo obvladujejo svetovno gospodarstvo in z nenehnim investiranjem v industrijo ter trgovino premikajo proces globalizacije k novim stopnjam razvoja (Beck 1998, 16).

4.4.1 Glavne značilnosti multinacionalnih korporacij na Kitajskem

Obstoj multinacionalnih korporacij v svetu ima različne učinke na nacionalna gospodarstva. Ena izmed glavnih pozitivnih lastnosti je učinkovit prenos tehnologije, kapitala in znanja tja, kjer so najbolj učinkoviti in donosni. Z liberalizacijo trgov so produktivni faktorji postali bolj gibljivi, vedno bolj se uporabljajo tam, kjer so najbolj produktivni. Multinacionalne korporacije so sposobne hitro prenesti delovna mesta tja, kjer so stroški za najem delovne sile najnižji. Poleg tega lahko poljubno sestavljajo in razstavljajo svoje proizvode in storitve, tako da na koncu potrdilo o izvoru blaga služi le za zmedo. Zmožne so izigrati posamezne države in si na ta način pridobiti najboljšo infrastrukturo ob najnižjih davkih. S svojim odhodom lahko tudi kaznujejo države, če jih ocenijo za predrage in neprijazne do investicij. V času globalizacije so torej sposobne optimizirati mesto svojih investicij, mesto proizvodnje in mesto plačevanja davkov. Na koncu delujejo tam, kjer je za njih najboljše in plačujejo davke in ostale dajatve tam, kjer je najceneje (Beck 1998, 17). Ta podjetja s svojo velikostjo izvajajo tudi močan neposreden vpliv na gospodarsko moč države. Zato je pogosta posledica strukturna sprememba gospodarstva, kjer se na eni strani pojavljajo novi zmagovalci, na drugi strani pa jih nemočno opazujejo poraženci.

Vendar podjetja, ki iščejo kitajskega partnerja samo zato, da bi jim izdelek naredil zelo poceni, le-temu razkrijejo znanje in izkušnje. Kitajska podjetja so namreč prilagodljiva, domiselna, strokovno razvita, intelektualne lastnine pa ne spoštujejo kot v razvitih državah. Kitajci so znani po tem, da iz znanih blagovnih znamk hitro izpeljejo kitajsko različico. Veliko vlagajo v znanje, zato so tehnološko izredno usposobljeni in sposobni v nekaj mesecih ali letu kopirati katerikoli izdelke. Pri varstvu intelektualne lastnine ima Kitajska zakonodajo usklajeno z mednarodnim sporazumom o trgovinskih vidikih pravic intelektualne lastnine TRIPS v okviru WTO, vendar je še vedno veliko pritožb zaradi piratstva in ponarejanja svetovno znanih blagovnih znamk. Za poslovanje na Kitajskem sta zato nujno potrebni prijava blagovne znamke in pridobitev patenta.

Korupcija še vedno ovira potek poslovanja, nivo zaščite intelektualne lastnine pa zaostaja za razvitimi deželami. Tako WTO ocenjuje, da prispeva Kitajska 2/3 vseh ponaredkov izdelkov v svetu, obseg ponaredkov pa se ocenjuje že na 512 milijard USD.

4.4.2 Glavne značilnosti NTI na Kitajskem

Posebnosti NTI na Kitajskem lahko razdelimo na tri obdobja (Beck 1998, 19):

1. obdobje (1979-1985)

V začetnem obdobju prejemanja NTI na Kitajskem je bilo značilno uveljavljanje posebnega Zakona o skupnih vlaganjih (Join Venture Law), ki ga je kitajska vlada sprejela julija 1979. Ustanovljene so bile tudi štiri PEC v provincah Guangdong in Fujian, kjer so izvajali prednostno gospodarsko politiko. V letu 1984 so za tuje investicije odprli štirinajst obalnih mest. To je povzročilo širitev NTI iz posebnih ekonomskih con na obalna področja, kar je botrovalo prvemu nenadnemu napredku NTI med letoma 1984 in 1985. Začetni zagon se je proti koncu leta 1985 končal zaradi visoke inflacije in pomanjkanja pravne zaščite NTI. V tem obdobju so bile NTI usmerjene predvsem v mala podjetja in izvoz.

2. obdobje (1986-1989)

Drugo obdobje se je nadaljevalo z objavo publikacije kitajske vlade oktobra 1986 o ukrepih za pospeševanje NTI. Ki jih je uvedla s centralnimi predpisi. Ti ukrepi in regulacije so določili pravno okolje izvajanja NTI in pripravili rešitve nekaterih glavnih problemov, s katerimi so se soočala podjetja s tujimi naložbami. Za vzpodbude NTI in visoko tehnološke industrije so odprta obalna mesta ustanovila gospodarsko in tehnološko razvite cone (Economic and Technical Development Zones), kjer so uvedli posebne davčne olajšave in druge vzpodbude. Izboljšano investicijsko okolje je omogočilo uspešno okrevanje NTI po letu 1986. Prek 70 % odobrenih projektov v tem obdobju je bilo izvedenih na področju predelovalne industrije. Stanje se je ponovno poslabšalo leta 1989 zaradi gospodarske in politične krize v državi.

3. obdobje (od 1990 do danes)

To obdobje se je začelo s spoznanjem kitajske vlade o negativni reakciji tujih investitorjev na poslabšane investicijske pogoje v državi, zato je v aprilu 1990 izdala popravek Zakona o skupnih vlaganjih. Popravki so določili številna pravila za pospešitev investicij. Leta 1991 so sprejeli Zakon o davčnih prihodkih tujih podjetij in podjetij s tujim kapitalom, ki je standardiziral stopnje davčnih obremenitev. Leta 1992 je kitajska vlada uvedla strategijo socialističnega tržnega gospodarstva in razširila tržno usmerjene reforme. Niz tržno naravnanih zakonov in pravil je izboljšal pravno okolje, v katerem so delovala tuja podjetja. Posledica je bil hiter vzpon tujih investicij po letu

1992. Tuje investicije na Kitajskem so z novo ureditvijo izredno napredovale, povprečno število tujih projektov se je povečalo, še posebno na področju infrastrukture in proizvodnje.

Prilivi NTI v tekočih cenah so v osemdesetih letih naraščali počasi in po nizki stopnji, medtem ko se je med leti 1992 in 1998 rast opazno povečala. Do rahlega padca je prišlo v letih 1999 in 2000, potem se je vrednost priliva NTI ponovno povečala in po sedanjih gospodarskih razmerah lahko pričakujemo, da se bo rast nadaljevala tudi v prihodnosti. NTI na Kitajskem rastejo predvsem zaradi uresničenih zavez ob vstopu države v WTO, saj je temu sledila sprostitev omejitev za tuje vlagatelje in vrsta davčnih vzpodbud zlasti za naložbe v posebnih ekonomskih conah.

Investitorji iz različnih držav vlagajo v različne sektorje kitajskega gospodarstva. Nekateri se usmerjajo predvsem v delovno intenzivne panoge in lahko industrijo, kot je na primer tekstilna. Drugi dajejo prednost tehnološko in kapitalsko intenzivnim panogam, kjer so pomembne raziskave in razvoj. Vedno večjo vlogo igra tudi udeležba v različnih premoženjskih poslih.

Priliv NTI v letu 2004 se je v primerjavi z letom prej povečal v prvem polletju za 23,5 % na 53,8 milijarde USD. Med leti 1979 in 2004 je Kitajska sprejela okoli 560 milijard NTI. V obdobju od januarja do konca novembra leta 2004 je Kitajska sprejela okoli 560 milijard NTI.

Razlog za tak obseg naložb na Kitajskem po mojem mnenju ni le v tem, da je zanimiva zaradi trenutne cenene delovne sile, temveč je tudi v vse bolj konkurenčnem gospodarstvu, ki napoveduje, da bo višalo dodano vrednost. Dejstvo je, da mednarodne korporacije ne morejo biti več mednarodne, če niso prisotne na Kitajskem. Skoraj vse največje ameriške korporacije so tu že navzoče, nekatere pa celo načrtujejo, da bodo svoje razvojne centre v celoti preselile na Kitajsko. Tu gre predvsem za družbenopolitični dejavnik, saj močna centralizirana vlada z lahkoto koncentrira sredstva in jih usmerja v ključne panoge. Nadalje je močno prisotno tudi dejstvo, da so Kitajci zelo delavni ljudje, ki so se pripravljani veliko učiti (Avberšek 2005, 22-25).

Tabela 4.1: Vrednost NTI na Kitajskem med leti 1979 in 2002.

Leto	NTI (v milijardah USD)	Število odobrenih projektov
1979-1982	1,77	920
1983	0,92	638
1984	1,42	2166
1985	1,96	3073
1986	2,24	1498
1987	2,31	2233
1988	3,19	5945
1989	3,39	5779
1990	3,49	7273
1991	4,37	12978
1992	11,01	48764
1993	27,52	83437
1994	33,77	47549
1995	37,52	37011
1996	41,73	24556
1997	45,26	21001
1998	45,46	19799
1999	40,32	16918
2000	40,72	22347
2001	46,84	/
2002	49,31	/
/	/	/

Vir: China's rapid transformation: the role of EDI, 2005.

4.5 Socialni dumping

Pritiski konkurentov in želja po čim večjih dobičkih pomenijo za podjetja nujnost zniževanja stroškov. V delovno intenzivnih panogah, kot je na primer tekstilna, je za mnogo podjetij najbolj logična rešitev nižanje stroškov dela, kar dosega s selitvijo produkcijskih obratov v dežele jugovzhodne Azije, kjer je delovna sila cenejša, cenejši pa so tudi ostali produkcijski dejavniki. Cenejši produkcijski dejavniki, predvsem delo, so zelo pomembni za podjetja v tistih panogah, kjer cene izdelkom zaradi nasičenosti trga padajo, potrošniki pa v glavnem kupujejo nove različice izdelkov, katerih razvoj veliko stane. Primer za tako panogo je proizvodnja zabavne elektronike. Delo v državah v razvoju je cenejše, ker so tamkajšnji delavci pripravljene sprejeti nižje plače,

neizplačevanje nadur in odsotnost dajatev za zdravstveno in socialno varnost. Zaradi ohlapnejših delovnih standardov v teh državah ali pa njihovega neupoštevanja je tudi opremljanje delovnih mest bistveno cenejše kot v razvitih državah

Izkoriščanje poceni delovne sile v državah v razvoju sproža socialne, ekonomske in moralne probleme ter dileme. Ti problemi se kažejo v obeh skupinah držav: v razvitih državah se slabša položaj in življenjski standard delavcev, zaradi nizkih plač in delovnih standardov pa so po drugi strani kršene človekove pravice delavcev v državah v razvoju.

Tabela 4.2: Primerjava stroškov na uro dela v izbranih državah med leti 2000 in 2003 v USD

Država	2000	2001	2002	2003	Indeks 2003/2000	Indeks 2003 ZDA=100
Kitajska	0,59	0,69	0,8	0,92	156	4
ZDA	19,76	20,6	21,33	21,83	110	100
Japonska	22,27	19,61	18,83	20,49	92	94
Indija	0,59	0,62	0,66	0,74	125	3

Vir: Economist Intelligence unit, 2005.

4.6 Problemi porazdelitve

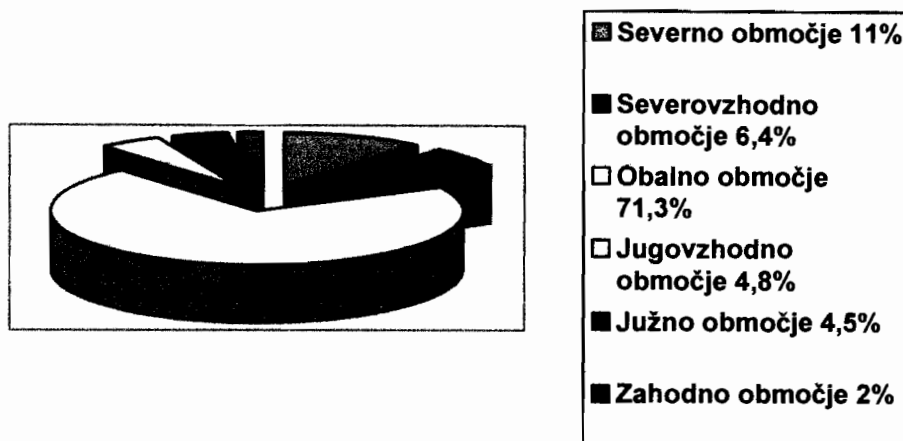
Kitajska je dežela velikih nasprotij. Po eni strani je bogata in uspešna, s hitrim razvojem in gradnjo mogočnih poslopij ter nakupovalnih kompleksov. Toda po drugi strani prebivalci še vedno živijo v revnih barakarskih naseljih, hutongih, brez kuhinje in kopalnice, preživljajo se s pouličnim prodajanjem sadja in drugih drobnarij po izredno nizkih cenah.

Ekonomski dosežki razvoja na Kitajskem niso nujno pozitivni za vse, reforme ustvarjajo zmagovalce in poražence. Regije, skupine ter posamezniki različno doživljajo posledice procesa globalizacije na Kitajskem. Nekateri od njegovih prednosti veliko pridobijo, drugi zaradi slabosti trpijo. To je dejstvo, ki ga nacionalna statistika ne more razkriti. Uspeh modernizacije obalnih provinc in še vedno tradicionalna notranjost sta povzročila velike socialne probleme na Kitajskem. Delavci v mestih zaslužijo tudi do trikrat več od delavcev na podeželju. Neenakost se še povečuje s tem, da bogati postajajo še bogatejši, revni pa iz dneva v dan razpolagajo z manj dobrinami. Nekateri so domnevali, da bo višanje plač delavcev v obalnih provincah vzpodbudilo podjetja k selitvi v notranjost, kjer je cenejša delovna sila, kar bi omogočilo izenačevanje plač po

vsej deželi, vendar se to v devetdesetih letih prejšnjega stoletja še ni zgodilo. Dogaja se sedaj, z dinamiko, ki je odvisna od razvoja infrastrukture.

Milijoni nezaposlenih podeželskih delavcev, ki se selijo v natrpna in onesnažena mesta, so postali nestabilna populacija. Problema brezdomstva in nezaposlenosti komunistična Kitajska ni poznala. To stanje vse bolj vodi v kriminal, prostitucijo in tihotapstvo. Dokler bo kitajsko gospodarstvo raslo s tako hitrostjo, bo na voljo tudi vedno več delovnih mest za imigrante. Vendar uspeh nekaterih privablja še več priseljencev. Le stroga politika bi po mojem mnenju lahko omejila politične in socialne posledice.

Slika 4.3: Delež NTI na Kitajskem po posameznih območjih 1985-1997 (v %)

Vir: Graham, Wada 2001, 17.

V zadnjem času se vlada trudi, da bi spodbudila proizvodnjo žita na podeželju z namenom manjšanja razlik v prihodkih med mesti in podeželjem. Po podatkih svetovne banke se je število ljudi na Kitajskem, ki morajo preživeti z manj kot enim USD na dan po pariteti kupne moči, od leta 1981 do 2001 zmanjšalo za okoli 400 milijonov, kar je pomemben korak pri izboljševanju življenjskih razmer predvsem ljudi, ki živijo na socialnem robu (Long 2005, 6).

Veliko število nezaposlenega prebivalstva v manj razvitih regijah je posledica ogromnih razlik v razvitosti regij po vsej državi. Posamezna območja bolj privabljajo tuji kapital, zato je na teh območjih na voljo več delovnih mest in s tem boljše

življenjske razmere. Po tujih investicijah močno izstopa obalno območje, ki dobiva približno 2/3 vseh NTI v državi. Ostala območja so po pritoku NTI precej slabše zastopana. Najslabše razvito severno območje je tudi najmanj priljubljeno pri tujih vlagateljih, zato so tam možnosti za boljši razvoj precej omejene.

Prav tako kaže različen vpliv procesa globalizacije na posamezne sektorje v gospodarstvu. Predvsem sektor industrije, na katerega odpade kar 68,9 % odobrenih NTI, je lahko po eni strani zaradi pridobljenega kapitala in znanja močno pridobil, po drugi strani pa je bolj kot vsi sektorji izpostavljen pritisku mednarodne konkurence. Prvi razkorak med podeželjem in mestom oziroma med kmetijskim in industrijskim sektorjem se s procesom globalizacije še bolj povečuje, saj na kmetijski sektor odpade le 1,55 % odobrenih tujih investicij. Pomembno je, da država sama poskrbi za izboljšanje razmer na podeželju in tamkajšnjim prebivalcem omogoči ugodne razmere za trgovanje.

4.7 Vpliv na okolje

Kitajska se s hitro rastjo in nizkimi okoljevarstvenimi standardi sooča s težavami onesnaževanja okolja. Vasi preraščajo v mesta, ki potrebuje več energije, zemlje in drugih naravnih virov. Hiter razvoj jim je omogočil ohraniti gospodarsko rast brez resnega onesnaževanja. Že zaradi odvisnosti od uporabe premoga kot energenta je zrak postal močno onesnažen, kar povzroča učinek tople grede, povečano koncentracijo žveplovega dioksida in kisel dež, ki uničuje gozdove. Kitajska podjetja in gospodinjstva letno spustijo v zrak 1200 milijonov ton škodljivih plinov, kar ustreza 11 % vsega svetovnega onesnaženja s škodljivimi plini (Anderson 2000, 111). Do krčenja gozdnih površin je prišlo zaradi potreb kmetijstva in industrije. Posledica krčenja je erozija zemlje. Kitajska ima velike probleme tudi z vedno večjim onesnaževanjem voda, do katerega je prišlo predvsem zaradi nenadzorovanega ravnanja z odpadki. Gradnja elektrarn in jezov je povzročila poplavljanje kmetijskih površin, pojavlja se nevarnost zemeljskih plazov, spremembe ekosistema in izumrtja nekaterih avtohtonih živalskih vrst.

Menim, da je država v veliki meri kriva sama, saj so največji »onesnaževalci« prav državna podjetja v težki industriji. Okoljevarstveni zakoni so sicer strogi, vendar zaradi okorne birokracije, korupcije in tihega dopuščanja s strani vlade ni skoraj nobenih kazni za kršitelje. Poleg tega država preprečuje zapiranje okolju škodljivih podjetij, saj bi to povzročilo visoko število brezposelnih. V želji po konkurenčnosti na svetovnem trgu Kitajska raje vzame v zakup nižje okoljevarstvene standarde. Ne gre prevzeti tudi tujih investitorjev, ki prenašajo svojo proizvodnjo na Kitajsko. Podjetja si sama izberejo državo, v kateri želijo investirati. Če so torej lokalna, regionalna in nacionalna določila o varovanju okolja stroga, se številna podjetja pritožujejo nad dodatnimi stroški. Države, ki se dosledno zavzemajo za varovanje okolja, izgubljajo na konkurenčnosti in

niso več zanimive za investitorje. Zaradi teh razlogov predvsem manj razvite države tekmujejo, katera bo prej zamrznila ali celo odpravila že uveljavljene standarde o varovanju okolja, s tem pridobila več tujih investorjev in preprečila selitev celotnih panog v tuje okolje. V globaliziranem gospodarstvu zadostuje že samo grožnja o odselitvi, da se deregulacija prične. Strožji zakoni o varovanju okolja postanejo praktično neizvedljivi (Mander in Goldsmith 2002, 380).

Pojavlja se vprašanje, ali svet sploh prenese današnji razvoj, saj je že zahod čez mero obremenil okolje. Vendar so se Kitajci odločili razviti infrastrukturo do ravni, ki prevladuje v Evropi in v ZDA in kakršno zahteva njihov rastoči srednji sloj. Torej bodo porabili več energije, ustvarili več materialnega bogastva in s tem še bolj onesnaževali okolje. Tega jim Zahod ne more prepovedati. Kitajska je danes eno izmed največjih gospodarstev na svetu in noče ostati na sedanji ravni.

Pri uveljavljanju ekoloških standardov lahko država naleti na več težav. Ena izmed njih je, da se trenutno veljavna določila WTO osredotočajo le na en sam proizvod in njegove fizične lastnosti. Če je proizvod označen kot nevaren za prebivalstvo uvozne države, obstaja za državo možnost, da oteži ali prepove uvoz tega proizvoda. To pa ne velja za način proizvodjanja končne dobrine. Če je torej način proizvodnje škodljiv za okolje, država uvoznica s svojo trgovinsko politiko in njenimi elementi ne more vplivati na državo izvoznico in jo prisili k načinu proizvodnje, ki bo okolju prijazno (Koch 2000, 175).

Varstvo okolja ponuja veliko priložnosti za rast in razvoj ter učinkovitejšo izrabo redkih nenaravnih virov, saj reševanje naravovarstvenih vprašanj zahteva nova znanja in tehnologije. V zadnjem času podjetja, ki se ukvarjajo z okoljevarstveno tehnologijo, na Kitajskem hitro rastejo, pridobivajo nove izkušnje in razvijajo lastno tehnologijo, saj so cene tuje tehnologije za Kitajsko previsoke. Glavni partner Kitajske na tem področju je Evropa, ki jo kot partnerja vidijo predvsem pri čiščenju industrijskih odpadnih voda, reciklaži vseh vrst odpadnih materialov, proizvodnji okolju prijaznih gradbenih materialih, združevanju evropske okoljevarstvene tehnologije in kitajskih proizvodnih možnosti. Kitajska je tudi velik trg za opremo za zniževanje emisij ogljikovega dioksida (Budal 2005). Polet tega se je Kitajska na začetku leta 2005 odločila, da bo v prihodnjih dveh letih poskusno izračunala tako imenovani »zeleni BDP« v desetih velikih mestih in provincah. Pri tem bo od skupnega BDP odštela škodo zaradi porušenega ekološkega ravnovesja in stroške za njegovo ponovno vzpostavitev.

Rast Kitajskega gospodarstva je nemogoče ustaviti, saj jo globalizacijski dejavniki pospešujejo. Kitajsko gospodarstvo in globalizacija sta vzajemna procesa, ki drug drugega krepi in širita.

5 VPLIVI KITAJSKE RASTI NA EVROPSKO UNIJO IN SLOVENIJO TER OBRAMBNI MEHANIZEM

Koristi in slabosti gospodarskega razvoja se širijo daleč preko nacionalnih meja. Velikost in moč Kitajske bistveno spreminjata svetovno ekonomsko, politično in vojaško ravnotežje sil. Sprejetje Kitajske med velika razvita gospodarstva za Zahod ne bo preprosto. Za to so potrebni številni medsebojni sporazumi in prilagoditve. Zahodne države se morajo prilagoditi na razdelitev svetovnega gospodarstva na tri najpomembnejše regije, in sicer Severno Ameriko, Evropo in vzhodno Azijo.

5.1 Ekonomski učinki

V zadnjih nekaj letih se je v kitajski blagovni menjavi močno povečal kitajski izvoz v Evropo in uvoz iz nje. Močan delež uvoza iz držav EU na Kitajsko predstavljajo stroji in vozila, med slednjimi predvsem avtomobili, medtem ko v izvozu Kitajske v EU prevladujejo računalniki, tiskalniki, zabavna elektronika, mobilni telefoni in drugi izdelki, med katere sodijo tudi tekstilni (Kenda, 2004, 11). EU je v letu 2004 prehitela ZDA in Japonsko ter postala največja trgovinska partnerica Kitajske, obenem pa je Kitajska takoj za ZDA postala največja trgovinska partnerica EU. Do novembra leta 2004 je trgovina med Kitajsko in EU dosegla 159,3 milijarde USD, kar je za 34,7 % več kot v istem obdobju leta 2003. Glavne trgovinske partnerice Kitajske iz EU so Velika Britanija, Nizozemska, Francija, Nemčija in Italija, ki s Pekingom opravijo 72 % vse evropske trgovine (EU postala največja trgovinska partnerica Kitajske, 2005).

Članstvo v WTO je od Kitajske med drugim zahtevalo tudi ukinitve večine omejitev za tuje trgovce. Tako so v Pekingu 11. decembra 2004 določili, da se ukinejo omejitve za število trgovin, pravila, ki prodajalne vežejo na velika mesta, ter predpisi, ki jih vežejo na skupna vlaganja z lokalnimi podjetji. Kitajska je omejitve ukinila tudi zato, da bi svojim podjetjem dala možnost kopiranja zahodnega načina gradnje veleblagovnic. To jim je tudi uspelo, saj štiri največja trgovska podjetja v državi obvladuje država ali pa so v lasti domačih podjetnikov. Vodilno podjetje med njimi je Shanghai Bailian. Z odpravo omejitev je za tuja podjetja prišel čas, ko je širjenje veliko lažje, zato ni presenetljivo, da na primer pariško podjetje Carrefour, ki ima na Kitajskem odprtih že 240 trgovin, namerava v letu 2005 odpreti nadaljnjih 150.

Tabela 5.1: Vodilni domači in tuji imetniki veleblagovnic na Kitajskem

Kitajska podjetja			Tuja podjetja		
Trgovina	Prodaja v letu 2003 (v milijonih USD)	Mesto na lestvici veleblagovnic na Kitajskem	Trgovina	Prodaja v letu 2003 (v milijonih USD)	Mesto na lestvici veleblagovnic na Kitajskem
Shanghai Bailian	5.860	1	Carrefour	1.623	5
Dalian Dashang	2.196	2	Wal-Mart	707	16
Gome	2.149	3	Metro	679	18

Vir: Roberts, 2005, 26.

S 1. 1. 2005 so bile odpravljene kvote na izvoz kitajskih tekstilnih izdelkov. Posledice so se pokazale takoj, saj je EU januarja 2005 uvozila za 1,4 milijarde USD kitajskega tekstila, kar je 46 % več kot v istem obdobju leta 2004. Močno se je povečal tudi izvoz kitajskega tekstila v Turčijo, in sicer za skoraj 79 %, saj so si to državo nekateri kitajski proizvajalci izbrali za posredno postajo na poti v EU. Cene tekstilnih izdelkov so se občutno znižale, kar med trgovci napoveduje še ostrejšo konkurenco (Baković 2005b, 17).

V EU povzroča ukinitvev količinskih omejitev uvoza iz Kitajske precejšnje težave in pomeni veliko nevarnost za evropsko tekstilno industrijo, saj Kitajci ne prodajajo le svojega tekstila, temveč tudi svoje delo in gotove izdelke. Povečanega kitajskega izvoza tekstila in oblačil se ne bojijo le proizvajalci teh izdelkov v EU in ZDA, ampak tudi proizvajalci v manjših izvoznih državah, saj le-ti predstavljajo velik delež v sestavi njihovega izvoza. To so predvsem manjše azijske, tihomorske in afriške države. Za slednje sicer že do zdaj niso veljale kvote pri uvozu na trg EU, toda poslej se bodo morale na njem spopadati z večjo konkurenco s Kitajske. Kitajska je s 1. 1. 2005 sicer uvedla izvozne carine za tekstil in oblačila. Pri izvozu tekstila carina znaša 1,3 %, medtem ko jih pri oblačilih zaračunava glede na količino, in sicer od 0,2 (manj kot en ameriški cent) do 0,5 juana na kos. S takšnim carinskim modelom skušajo Kitajci spodbuditi svoje konfeksionarje, ki so za zdaj znani predvsem po nizkih cenah, naj se lotijo proizvodnje kakovostnejših oblačil. Kljub temu Evropska komisija razmišlja o vnovični uvedbi zaščitnih ukrepov, saj bi bilo s propadanjem primarne proizvodnje v EU čedalje več ljudi z znižanimi dohodki prisiljenih kupovati prav to poceni blago, kar pomeni začaran krog (Baković 2005a, 28). Za veliko prebivalcev in podjetij v EU predstavlja Kitajska enega izmed glavnih krivcev za izgubo delovnih mest in podražitev osnovnih surovin.

Kitajska kroji razmere tudi na številnih surovinskih oziroma energetskih trgih, predvsem na trgu jeklene pločevine. Svetovna jeklarska proizvodnja je v letu 2004 preseгла milijardo ton, od tega je Kitajska proizvedla kar 270 milijonov ton. Na svetovne razmere vpliva predvsem njena velika rast porabe. Poraba jeklenih proizvodov se je na Kitajskem od leta 2000 do leta 2004 več kot podvojila. Problem je, da njihove proizvodne zmogljivosti tem potrebam sledijo z zaostankom, zato je Kitajska neto uvoznica jekla. Ker se na svetu razlika med ponudbo in povpraševanjem zmanjšuje, so se cene jekla v letu 2004 močno povišale in se po letih krize v jeklarski industriji obrnile v prid proizvajalcem (Kenda 2005, 28).

Zaradi naraščajoče moči Kitajske je v skrbeh marsikatera država. ZDA obtožujejo Kitajsko, da se z umetno poceni valuto krepí na račun njihove države, zato je večina ameriških ekonomistov mnenja, da bi Kitajska morala revalvirati juan. Kitajska namreč z valuto, ki je v razmerju do dolarja zelo podcenjena, veliko izvažá predvsem v ZDA, s tem pa te plačujejo tudi kitajska delovna mesta, prenos tehnologije in eksplozivni razvoj. Če bi Kitajska svojo valuto revalvirala za 25 %, skupaj z apreciacijo valut ostalih azijskih držav za pol toliko, bi se ameriški primanjkljaj na tekočem računu letno zmanjšal kar za 50-60 milijard USD. Za bolj usklajeno mednarodno delovanje bi bilo zagotovo najbolje, da bi Kitajci odpeli svojo valuto od dolarja. Zaradi podcenjenega juana trpi tudi Evropa, saj investitorji bežijo v evro in tako dražijo evropski izvoz (Kramžar 2005, 28).

Domnevam, da je strah sveta pred Kitajsko upravičen. To dokazuje dejstvo, da je delež Kitajske v svetovnem BDP po pariteti kupne moči zrasel od 8,9 % v letu 1913 na preko 11 % v letu 2000. Leta 2004 je številka znašala že 13 % (The Tiger in Front 2003, 6). Nevarnost Kitajske je po mojem mnenju predvsem njena velikost in številčnost prebivalstva, ki daje posebno težo razvoju svetovnega gospodarstva in dober izkoristek tujih investicij v državi. Za mednarodno gospodarstvo je nevaren tudi njen dokaj brezbrizen odnos do nekaterih svetovnih problemov kot so onesnaževanje, manipuliranje trga z umetnim vzdrževanjem nizkih plač in prepoceni juan. V zadnjem času je vse bolj prisotna tudi selitev kitajskih tovarn v evropske države. Tako je na primer kitajska družba izdelave koles Trinita Cycle preselila svojo proizvodnjo na Poljsko. Glavni razlog za premestitev proizvodnje je izognitev carinskim dajatvam in olajšanje dostopa do evropskega trga. Večji so tudi prihranki zaradi manjših stroškov prevoza blaga. Pri tem razvite države vsekakor podpirajo zasuk azijskih velikank od gospodarske izolacije in samozadostnosti k tržnemu gospodarstvu, ker je to ugodna priložnost za njihove naložbe in podjetja. Vendar se hkrati porajajo tudi nove skrbi, ki se ne kažejo le v socialnih posledicah selitve industrijskih panog iz razvitih držav v azijske države, temveč tudi obratno (Pudgar 2005, 5).

Nenazadnje lahko dejstvo o selitvi kitajskega gospodarstva izven nacionalnih meja podpremo tudi z močnim porastom kitajskih restavracij po celem svetu, tudi v Sloveniji.

Kitajska, ki je po ZDA največji porabnik energije na svetu, si zelo želi energetskega sodelovanja z Rusijo, ki je največji proizvajalec nafte na svetu⁷, načrtuje pa tudi nakupe v ZDA. Kitajsko povpraševanje po nafti naj bi bilo v naslednjih letih celo enakovredno ameriškemu (The Tiger in Front 2005, 15).

5.2 Poslovanje s Kitajsko

5.2.1 Evropa in Kitajska

Kitajska je najpomembnejši izziv za trgovinsko politiko EU. Trgovina med EU in Kitajsko se je v zadnjih nekaj letih izjemno povečala, med leti 2000 in 2005 se je podvojila. Evropa je za Kitajsko največji izvozni trg; Kitajska pa je za Evropo največji vir uvoza. Dokumenti o politiki obravnavajo gospodarske in konkurenčne izzive, ki izhajajo iz te spremembe, ter odzive, ki jih mora EU sprejeti na področju trgovine in naložb. Je del širšega partnerstva s Kitajsko in pristop, ki ga je Komisija opredelila v svojem sporočilu o odnosih s Kitajsko: "Tesnejše partnerstvo, več odgovornosti".

Odpri trg EU je zelo prispeval k rasti Kitajske, ki temelji na izvozu. EU prav tako koristi rast kitajskega trga. Kitajski izdelki po konkurenčnih cenah prispevajo k nižji inflaciji in nižjim obrestnim meram v Evropi. Evropska podjetja pridobivajo zaradi naložb na Kitajskem. Vseeno so se zaradi konkurenčnosti Kitajske pojavili resni izzivi za Evropo v nekaterih pomembnih proizvodnih sektorjih.

Če se vzpostavi pravo ravnotežje, potem imata Evropa in Kitajska veliko prostora za stalno trgovinsko partnerstvo, od katerega imata vzajemno korist. Politični voditelji na obeh straneh morajo še naprej zagovarjati odprto gospodarsko sodelovanje. Evropa mora še naprej ponujati odprt in pravičen dostop do kitajskega izvoza ter se prilagajati konkurenčnim izzivom, hkrati pa se zavzemati za podporo tistih, ki doma nosijo breme gospodarskega prilagajanja. Kitajska mora to vračati z močnejšo obvezo do gospodarske odprtosti in reforme trga. Okrepiti mora pravno varstvo za tuja podjetja in izvrševanje tega varstva ter zavrniti trgovinske prakse in politike, ki nasprotujejo konkurenčnosti.

Pri vodenju tega odnosa bo Evropska komisija močno zagovarjala odprtost pri trgovanju Evrope s Kitajsko. Skušala bo tudi zagotoviti, da Kitajska izpolni obveznosti

⁷ Rusija je najprej obljubljala, da bo naftovod iz Zahodne Sibirije potegnila na Kitajsko. Potem se je dolga leta obotavljala, ali naj naftovod spelje raje do Tihega oceana, saj bi tako lahko nafto prodala tako Japonski kot Južni Koreji in celo ZDA. Japonska in Kitajska sta se spustili v pravo diplomatsko vojno za rusko nafto. V zadnjih dneh leta 2004 je postalo jasno, da je zmagala Japonska. Zaradi političnega dogovora bodo ruski naftarji sicer prodajali nafto tudi kitajskemu sosedu, a nič kaj radi, saj zaradi dragega prevoza ne bodo imeli prav velikega dobička (Čibej 2005, 4). Vendar kljub temu poteka tudi sodelovanje med omenjenima državama, saj je Jukosova glavna proizvodna enota Juganskneftgaz ponudila nakup 20 % deleža največji kitajski naftni družbi China National Petroleum Corporation (CNPC).

STO in nadaljuje z liberalizacijo dostopa do blaga, storitev, naložb ter trga javnih naročil. Komisija bo skušala za evropske vlagatelje zaustaviti prisilne prenose tehnologije in uvedene izvozne pogoje. EU bo skušala močneje zaščititi zakonske pravice podjetij EU zlasti na področju intelektualne lastnine ter bo pozvala Kitajsko, naj preneha z nepravilnim subvencioniranjem ali zaščito strateških industrijskih dejavnosti. Skušala bo zagotoviti, da se bodo ta vprašanja upoštevala pri splošnem postopku dialoga in sodelovanja med Evropo in Kitajsko ter bodo jasno in izčrpno zajeta v novem sporazumu o partnerstvu in sodelovanju, ki bo vključeval tudi posodobitev sporazuma o trgovini in sodelovanju iz leta 1985. Kot pomoč evropskim podjetjem na Kitajskem bo Komisija pomagala nadzirati vzpostavitev novih trgovinskih virov na Kitajskem in v Evropi, da bo podprla evropsko gospodarstvo in spodbujala učenje jezikov.

Vir:<http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:52006DC0632>
:SL:NOT

5.2.2 Slovenija in Kitajska

Hitra rast kitajskega gospodarstva ima na naše gospodarstvo nedvomno velik vpliv, tako negativen kot pozitiven. Gre za hitro rastoči nabavni in potencialno največji prodajni trg, ki ga omejujejo pomanjkanje surovin, energije in finančnega servisa. Slovenija brez dvoma potrebuje kitajski trg. Posredno bomo na Kitajskem lahko zniževali stroške lastnih izdelkov in storitev ter tako izboljševali konkurenčnost lastne ponudbe. Ker smo na Daljnem vzhodu dokaj neprepoznavni, bi nam z uspehom na Kitajskem kot največji državi tega področja in vodilni gospodarski sili lažje in hitreje uspelo tudi na drugih tamkajšnjih trgih, na primer na Japonskem, v Indoneziji, Južni Koreji itd. Spremembe naj bi bile pozitivne predvsem z vidika ponudbe in ugodnejših cen, negativne pa zagotovo na področju zaposlovanja v domači industriji, kjer bi lahko prišlo do množičnih odpuščanj zaposlenih (Avberšek 2005, 22-25). Globalizacija je namreč prinesla ekonomsko zakonitost, da lahko preproste proizvodne procese opravi tudi nekvalificirana delovna sila v drugih državah, in sicer po precej nižji ceni dela od tiste, ki velja v Sloveniji. Zato bodo nekvalificirani delavci v Sloveniji v prihodnje zelo težko dobili službo. Če jo bodo že dobili, bo zelo slabo plačana. Obstajajo namreč precejšnje razlike v povprečni bruto plači na uro zaposlenega delavca med Slovenijo in Kitajsko. Leta 2003 je ta v predelovalnih dejavnostih v Sloveniji znašala 6,7 USD, medtem ko je bila na Kitajskem le 0,66 USD. Razlika med slovensko in kitajsko povprečno bruto plačo na uro v predelovalnih dejavnostih je bila kar desetkratna. Najvišja je bila na Norveškem (30,9 USD) in najnižja v Indoneziji (0,33 USD). Zaradi previsokih stroškov dela nekvalificirane delovne sile postaja tehnološko preprosta proizvodnja v Sloveniji vse bolj nerentabilna, podjetja zapirajo nekonkurenčne proizvodne programe, jih selijo v tujino in odpuščajo zlasti nekvalificirano delovno silo.

Zaradi navedenih razlogov je med najbolj ogroženimi panogami v Sloveniji prav tekstilna ter čevljarstva (Planika, Peko, Alpina) industrija. Dejstvo je, da enako kot evropska lahko tudi slovenska podjetja preživijo le, če se bodo znala povezati v proizvodno razvojna partnerstva in uravnavati modne trende, na katere bo pripravljena vsa proizvodna veriga. Znati se bodo morala organizirati v vseevropskem prostoru, ki poleg EU vključuje tudi Romunijo, Bolgarijo, Turčijo, in biti sposobna razvijati in proizvajati nove izdelke s posebnimi lastnostmi (Avšič 2005, 7).

Kitajska kot hitro rastoči trg, ki temeljito sooblikuje svetovno gospodarstvo, je za slovenska podjetja zanimiva kot naložbena lokacija, nabavni in izvozni trg. Veliko slovenskih podjetij se je že odločilo za naložbo na Kitajskem, vedno več jih za to izraža zanimanje in namero. Poleg predelovalnih dejavnosti postajajo vse pomembnejše tudi storitve, predvsem v transportu in logistiki, varstvu okolja, razgradnji materialov in podobno. Vendar se morajo podjetja pri naložbah na Kitajskem zavedati, da so vsi strateški sektorji tesno pod nadzorom države (varstvo okolja, distribucija energije, visoke tehnologije).

Namen slovenskih podjetij pri širitvi na kitajski trg je (Strategija nastopa slovenskega gospodarstva na kitajskem trgu, 1999, 7):

- povečati izmenjavo tehnologij s kitajskimi podjetji,
- povečati skupna vlaganja v obeh smereh,
- povečati skupno proizvodnjo za kitajski in druge trge,
- spremljati kitajski gospodarski razvoj in povezovanje z EU,
- pospešiti skupen razvoj slovenskega in kitajskega podjetništva v povezavi s programi EU,
- pospešiti skupen razvoj tehnologije v okviru znanstveno-tehničnega sodelovanja,
- dopolnitev institucionalnih okvirov sodelovanja med državama, na primer s sklenitvijo transportnega sporazuma,
- preučiti možnosti regionalne usmeritve slovenskega gospodarstva na Kitajskem
- in izkoristiti ugodne pogoje za nastop v gospodarskih conah in pri projektih v srednji in zahodni Kitajski,
- okrepiti podporo države pri nastopu slovenskega gospodarstva na Kitajskem in
- podpreti ustanavljanje predstavništev slovenskih podjetij na Kitajskem.

V slovensko-kitajski blagovni menjavi prevladuje predvsem uvoz. V zadnjih letih je bil vsaj desetkrat večji od izvoza. Število izvoznih podjetij (okoli 130) je veliko manjše od števila uvoznikov (okoli 2800), med katerimi prevladujejo Metro d. d., Mercator d. d., Magistrat International d. d., Engrotuš d. d., Hervis d. o. o. in druge.

Slovenija s Kitajske uvaža surovine in končne izdelke. V izvozu prevladujejo predvsem avtomobilski deli in materiali zanje, izdelki elektronske in elektroindustrije ter farmacevtski izdelki in usnje.

V prvih osmih mesecih leta 2007 so bile največje postavke v slovenskem izvozu na Kitajsko naslednje: sesalniki za prah (21,3 odstotka), turbine na vodno in drugo paro (15,4 odstotka), deli za rotacijske električne stroje (11,6 odstotka), hidravlične turbine, vodna kolesa in regulatorji (4,6 odstotka), zračne ali vakuumske črpalke, kompresorji in ventilatorji (3,4 odstotka) in električni stroji in aparati (3,3 odstotka). Največji izvozniki v prvih sedmih mesecih leta 2006 so bili: Domel d. d., Lito stroj ulitki d. o. o., Lek d. d., Kolektor Pro d. o. o., Iskra Avtoelektrika d. d. in Sava Tires d. o. o.

V uvozu iz Kitajske so v prvih osmih mesecih leta 2007 prevladovali naslednji proizvodi: stroji za avtomatsko obdelavo podatkov in njihove enote (3,5 odstotka), heterociklične spojine s heteroatomi dušika (3,2 odstotka), pipe ter ventili za cevovode in kotle (2,5 odstotka), elektrotermični aparati in naprave za gospodinjstvo (2,2 odstotka), klimatske naprave (2,1 odstotka) in sedeži (2,1 odstotka). Največji uvozniki v prvih sedmih mesecih leta 2006 so bili: Krka d. d., Lek d. d., Iskra Avtoelektrika d. d., Merkur d. d., Gorenje d. d. in W&P Profil d. o. o.

Tabela 5.2: Saldo v izvozu izražen v mio EUR

leto	izvoz (v mio EUR)	uvoz (v mio EUR)	saldo (v mio EUR)
2003	26,489	291,133	-264,644
2004	27,856	150,001	-122,145
2005	36,248	196,800	-160,552
2006	53,327	243,685	-190,358
2007	60,563	345,982	-285,419

Vir: Urad Republike Slovenije za Statistiko,
http://www.izvoznookno.si/podatki/chn/zunanja_trgovina/

5.3 Ukrepi trgovinske politike EU in posledice

Kakorkoli gledano je v zadnjem desetletju EU sama omogočila propad in preusmeritev določenih panog industrij z različnimi ukrepi, ki so pospeševali liberalizacijo in onemogočali zaustavitev pritiskov globalizacije, da bi se lahko domači trg zaščitil. Transformacija je bila neizogibna, EU pa ni naredila nič drugega kot le omilila njen efekt. Pravno podlago skupne trgovinske politike kot ene od najpomembnejših politik EU predstavlja 133. člen pogodbe o ES, ki med drugim

določa, da mora skupna trgovinska politika temeljiti na enotnih načelih, zlasti glede carinskih stopenj, ukrepov liberalizacije trgovine kot tudi ukrepov za zaščito trgovine. Države članice v procesu oblikovanja trgovinske politike oziroma njenih posameznih ukrepov aktivno sodelujejo in zastopajo interese svojega gospodarstva.

Opisal bom nekatere ukrepe trgovinske politike, ki so neizbežne pritiske globalizacije le absorbirali. V veljavo so stopili 1. maja 2004, in sicer tarifne opustitve, ki se uvedejo v primeru, ko npr. na območju EU ni domače proizvodnje, splošni sistem preferencialov, ki ga EU daje državam v razvoju v obliki znižanja ali ukinitve carinskih stopenj pri uvozu, ukrepe trgovinske zaščite, zlasti protidampinške ukrepe, ter specifično ureditev na področju tekstila, jekla, obutve, keramike in porcelana. Mnogi ukrepi so bili za Slovenijo novost, saj jih pred vstopom v EU ni uporabljala.

Splošni sistem preferencialov

Eden od instrumentov skupne trgovinske politike, ki jih je Slovenija prevzela z vstopom v EU je splošni sistem preferencialov (GSP), ki jih EU enostransko daje pri uvozu izdelkov s poreklom iz držav v razvoju. V okviru tega sistema so carine bodisi znižane ali celo odpravljene za pretežen del uvoza izdelkov s poreklom iz držav v razvoju.

V obdobju zadnjih 40-ih let se je izkazalo, da je trgovina eno od najučinkovitejših orodij za pospeševanje razvoja. Povečanje trgovine z državami v razvoju vpliva na povečanje njihovih izvoznih zaslužkov ter spodbuja industrializacijo in gospodarski razvoj teh držav. Klasični instrument trgovinske politike za doseganje teh ciljev so tarifni preferenciali, ki omogočajo uvoz blaga po nižjih carinah od običajnih. Tarifni preferenciali s tem spodbujajo uvoz iz držav v razvoju ter na ta način prispevajo k njihovi večji konkurenčnosti na svetovnem trgu.

Leta 1968 je UNCTAD predlagal uvedbo splošnega sistema preferencialov, v okviru katerega bi razvite industrializirane države odobrile preferenciale vsem državam v razvoju.

Med razvitimi državami je bila EU prva, ki je leta 1971 uvedla splošni sistem preferencialov za države v razvoju. Sledili sta ji Japonska in ZDA. Splošni sistem preferencialov Skupnosti je najboljše; vključuje veliko število izdelkov ter 178 držav (oz. ozemelj), ki so upravičene do ugodnosti.

Shema splošnih tarifnih preferencialov EU se izvaja v 10 letnih ciklih, krajša obdobja znotraj ciklov pa opredeljujejo posamezne uredbe Sveta. Zadnji ciklus, ki se je začel leta 1995, bi se moral končati konec leta 2004, vendar je Svet EU sprejel podaljšanje za eno leto. V okviru tega ciklusa sta veljali: Uredba Council Regulation (EC) No. 2501/2001, ki je določala shemo za obdobje od 1. januarja 2002 do 31. decembra 2004 oziroma se je z Uredbo Council Regulation 2211/2003 njena veljavnost podaljšala do 31. decembra 2005.

Če povzamem, lahko rečem, da je zaradi tega sistema prišlo do velikega znižanja oziroma celo odprave carinskih dajatev pri uvozu blaga iz tretjih držav in posledica tega je porast mednarodne menjave ter izraz vseh vplivov globalizacije, ki sem jih omenil v drugem poglavju.

5.4 Smeri obrambnega mehanizma EU

Med instrumente trgovinske politike Skupnosti, ki jo je Slovenija prevzela z vstopom v EU, sodijo tudi ukrepi trgovinske zaščite (Zakonodaja ter ukrepi EU temeljijo na pravilih Svetovne trgovinske organizacije (WTO)):

- protidampinški ukrepi,
- protisubvencijski oziroma izravnalni ukrepi in
- zaščitni ukrepi.

Protidampinški ukrepi so oblikovani z namenom odpravljanja posledic dampa, ki je ena od najpogostejših oblik neelojalne trgovinske prakse. Namenjeni so dampinškemu uvozu, ki povzroča znatno škodo proizvajalcem Skupnosti. Damping daje izvozniku tretje države neelojalno konkurenčno prednost, ki lahko prinese negativne posledice industriji Skupnosti. Za obstoj dampa gre takrat, ko je izvozna cena, po kateri je izdelek prodan na trgu Skupnosti, nižja od njegove normalne vrednosti. Normalna vrednost običajno temelji na cenah, ki so jih neodvisne stranke plačale ali jih plačujejo v običajnem poteku trgovanja v državi izvoznici. Normalna vrednost se lahko izračuna tudi na osnovi proizvodnih stroškov v državi porekla, h katerim se doda razumen znesek za prodajne, splošne in upravne stroške in za dobiček. Posebne določbe veljajo za proizvode s poreklom v državah, ki za potrebe protidampinških preiskav nimajo priznanega statusa tržnega gospodarstva.

Protidampinški ukrepi se izrečejo le v primeru, ko se nesporno dokaže obstoj in škodljivost dampinškega uvoza. Že samo dejstvo, da neko podjetje iz tretje države prodaja izdelek po nizkih cenah, namreč še ne pomeni, da bodo uvedeni protidampinški ukrepi. V primeru uvedbe protidampinških ukrepov s strani EU mora biti dokazano:

- obstoj in stopnja dampa;
- obstoječa ali grozeča znatna škoda (uvoz povzroča ali utegne povzročiti škodo večjemu delu industrije EU, ki se kaže npr. kot izguba tržnega deleža ali znižanje cen proizvajalcev);
- vzročna zveza (med dampinškim uvozom in škodo),
- uvedba protidampinškega ukrepa ne sme biti v nasprotju z interesom Skupnosti.

Protisubvencijski ukrepi so oblikovani z namenom boja proti nekaterim vrstam subvencij, ki jih prejemajo proizvajalci tretjih držav s strani državnih institucij, z namenom znižati proizvodne stroške ali znižati cene za izvoz v EU, kar predstavlja nelojalno trgovinsko prakso. Enako kot v primeru protidampinških ukrepov morajo biti za uvedbo izravnalnih ukrepov izpolnjeni 4 pogoji:

- obstoj specifične subvencije (npr. izvozne subvencije ali subvencije, ki se nanaša le na določeno podjetje ali industrijo,-),
- obstoječa ali grozeča znatna škoda,
- vzročna zveza,
- uvedba izravnalnega ukrepa ne sme biti v nasprotju z interesom Skupnosti.

V primeru zaščitnih ukrepov ne gre za boj proti učinkom nelojalne trgovinske prakse tretjih držav, temveč se uporabljajo v posebnih okoliščinah, ko se pojavi nenadno in znatno povečanje uvoza, ki povzroča ali grozi, da bo povzročil škodo industriji v Skupnosti. Uvedejo se le pod pogojem, če preiskave uvoznih trendov in cen, škode, vzročne povezave in interesa Skupnosti vodijo do pozitivnih ugotovitev.

Posebnosti zaščitnih ukrepov: uporabljajo se le izjemoma, v omejenem časovnem obdobju in na osnovi "erga omnes" (kar pomeni, da veljajo za uvoz iz vseh držav). Preiskavo lahko zahtevajo države članice EU. Industrija Skupnosti ne more vložiti pritožbe neposredno, tako kot v primeru protidampinških in izravnalnih ukrepov, temveč jo vloži država članica. Ukrepi imajo lahko obliko dajatev ali kvot.

Vse te tri vrste ukrepov so le zavora, da trg v celoti ne postane liberaliziran. Z odpravljanjem mej so ti ukrepi kot majhno okno na večkompleksni stavbi, ki odpira in zapira prost pretok brez kakršnihkoli ovir. Ti napisani ukrepi naj bi predstavljali zaščito, vendar so po mojem mnenju neuporabni saj se v praksi vedno najde pot, da se jih izloči.

Tabela 5.3: Instrumenti trgovinske zaščite

Instrumenti	Glavne značilnosti	Bistveni pogoji	Ukrepi	Običajno trajanje
Protidamping	<ul style="list-style-type: none"> > cenovna diskriminacija > vodi industrija > za določeno državo 	<ul style="list-style-type: none"> > damping > materialna škoda povzročena večinskemu delu Skupnosti > vzročnost > interes Skupnosti 	<ul style="list-style-type: none"> > dajatve > cenovne zaveze Odločitev: Svet (enostavna večina) 	5 let
Protisubvencije	<ul style="list-style-type: none"> > določene nepoštene subvencije > vodi industrija > za določeno državo 	<ul style="list-style-type: none"> > subvencije proti katerim lahko uvede uravnavni ukrep > materialna škoda povzročena večinskemu deležu industrije Skupnosti > vzročnost > interes Skupnosti 	<ul style="list-style-type: none"> > dajatve > zaveze Odločitev: Svet (enostavna večina) 	5 let
Zaščitni ukrepi	<ul style="list-style-type: none"> > nenaden skok uvoza > vodi država članica > erga omnes 	<ul style="list-style-type: none"> > uvozni trendi in cene > resna škoda povzročena večinskemu delu industrije Skupnosti > vzročnost > javni interes 	<ul style="list-style-type: none"> > dajatve > kvote > Odločitev: Komisija in/ali svet (kvalificirana večina) 	samo za čas, ki je potreben za prilagoditev

Vir: http://www.izvoznookno.si/mednarodno_trgovanje/ukrepi_trgovinske_politike/ukrepi_trgovinske_zascite/

5.5 Smeri razvoja Slovenije

Poleg naštetih obrambnih mehanizmov je potrebno poudariti, da je najučinkovitejša zaščita za določeno gospodarstvo, izboljšanje oziroma povečanje konkurenčnosti.

Najpomembnejši izzivi, ki čakajo Slovenijo v prihodnje, so povezani s konkurenčnostjo našega gospodarstva, to pa zaradi tega ker enostavno ni več dovolj biti uspešen in konkurenčen znotraj EU. V globalnem gospodarskem prostoru so se namreč tudi same države EU znašle pred izjemnimi konkurenčnimi pritiski Kitajske. Nekatere panoge, naj omenim samo industrijo tekstila in obutve, pritiska globalizacije niso vzdržale. Evropa je pač predolgo razpravljala o strategijah in iskala ravnovesje med konkurenčnostjo in socialo, medtem ko so te dežele razvijale nove izdelke in storitve ter gospodarsko napredovale. Slovenski gospodarstveniki in podjetja bi se morala zavedati, da ob recesiji na večini trgov EU, v bitki z izjemno rastjo cen strateških surovin in ob vedno cenejših igralcih z vzhoda, je ključ v razvoju inovativnih proizvodov in storitev, v obvladovanju stroškov in v razvoju razpoznavnih blagovnih znamk ter trženju.

Slovenija bi morala odgovoriti na globalizacijo z naslednjima dvema smerema razvoja svojega gospodarstva:

- preusmeritev gospodarstva iz proizvodnje izdelkov z nizko dodano vrednostjo v proizvodnjo izdelkov z visoko dodano vrednostjo,
- povečevanje investiranja v Kitajski trg ter ostale podobne trge

Le s tema dvema ukrepoma se lahko zadrži kapital v slovenskih rokah. Z preusmeritvijo proizvodnje v izdelke z visoko dodano vrednostjo bi zavzeli svojo tržno nišo in konkurirali ostalim igralcem na trgu. Treba bi se bilo še več izobraževati in graditi svoje gospodarstvo na znanju, ki bi dodatno ovrednotil našo proizvodnjo. Hkrati pa bi bilo treba seliti svojo proizvodnjo izdelkov z nizko dodano vrednostjo, na Kitajski trg, investirati v njihova podjetja in si zagotoviti delež v kosu globalnega trga teh podjetij. Vsa podjetja, ki so investirala na kitajski trg so dvakratno zaslužila ker so znižala stroške svojega poslovanja na eni strani ter povečala obseg delovanja z majhnega trga na globalni trg.

Za svetovno tržišče je vse bolj značilna presežna ponudba, zato ni več glavno težišče proizvodnje izdelkov in storitev, temveč je to trženje. Globalizacija poslovnih dogajanj spreminja svet in v merilu podjetja pomeni to prežemanje vseh delov podjetja in sodelavcev z vitalnimi dejavnostmi – snovanjem proizvodov, proizvodnjo, trženjem (Tavčar 2006, str. 340). Izdelovanje snovnih izdelkov in izvajanje nesnovnih storitev sta temeljni dejavnosti podjetij. Učinkovito proizvodnje proizvodov po meri tržišča je potreben, ne pa tudi zadosten pogoj za uspešnost organizacije. Management proizvodnje se močno prepleta z managementom drugih funkcij in področij v organizaciji, zlasti managementom inoviranja in razvijanja. Le tako lahko svojo proizvodnjo napajamo z novimi izdelki in storitvami, ki dobijo dodano vrednost. Hkrati

pa je treba vse to prepletati z managementom menjave (trženja), ki te izdelke in storitve uveljavlja pri odjemalcih in uporabnikih na tržišču (Tavčar 2006, 334).

Torej obe zgoraj navedeni smeri razvoja slovenskega gospodarstva, za učinkovito izrabljanje obstoječih zmožnosti bi bilo potrebno prepletati z managementom trženja, da bi v prihodnje bili uspešni.

Znanje, ki ga je na naših univerzah sicer veliko, je potrebno mnogo bolj implementirati v industrijo, hkrati pa potrebe po znanjih industrije nujno vplesti v izobraževalne programe. Le tesna povezanost univerz in industrije lahko namreč z bolj učinkovito uporabo znanja prispeva h krepitvi konkurenčnosti, uveljavljanju slovenskega gospodarstva v globalni ekonomiji, kakovostnim delovnim mestom in ustvarjanju višje dodane vrednosti. Slovenija ima namreč celo vrsto zrelih industrijskih panog, od industrije pohištva, tekstila, čevljarstva, usnjarskih izdelkov, tudi gospodinjskih aparatov, kjer v globaliziranih razmerah samo cenovna konkurenčnost ni dovolj. Ker pa gre tudi za proizvode široke potrošnje, je design še kako pomemben. Zanj je namreč na trgu možno iztržiti več. Tako bi našo drugačnost, naš talent in ustvarjalnost v oblikovanju lahko torej unovčili kot konkurenčno prednost tudi v tistih panogah, ki bi jim sicer grozil propad, saj znamo delati lepše izdelke od Italijanov in kvalitetnejše od Nemcev.

Mednarodne primerjave konkurenčnosti Slovenijo vsako leto uvrstijo niže, zato je potrebno uporabiti irski ključ do uspeha, ki je izobraževanje in davčni sistem. Ob izteku predsedovanja Slovenije Evropski uniji bi si morali zadati takšno strategijo, da bi z tesnim sodelovanjem odločujočih organov oblasti, delojemalskih organizacij in menedžmenta ter ob pritegnitvi zainteresiranih ponudnikov razvojno raziskovalnih dognanj, inovacij ter izobraževalnih programov, vodili naše gospodarstvo in njegove panoge v smeri specializiranih izdelkov z večjo konkurenčnostjo. V okviru temeljne politike je najvažnejša razvojna politika, snovanje in trženje novih izdelkov in storitev na ustvarjalen in racionalen način.

6 SKLEP

V nalogi sem proučeval vpliv Kitajske na pospeševanje globalizacije. Nobena druga regija ne vsebuje tako učinkovite povezave finančnih, fizičnih in človeških virov kot Kitajska. Zaradi svojih številnih potencialov je Kitajska interesno območje investorjev z vsega sveta, zaradi česar se še intenzivneje vključuje na svetovni trg. Kitajska je postala tovarna sveta, zato se morajo Evropska unija ter druge velesile takoj usmeriti v proizvode in storitve z visoko dodano vrednostjo, saj je to edina obramba. Kljub temu obstaja skrb, saj je Kitajska s svojo izredno veliko delovno silo zelo prilagodljiva. Namreč v preteklosti je ta delovna sila samo delala, ni pa razmišljala, drugače tako ne bi bilo mogoče obvladovati milijarde ljudi z različnimi mnenji. Ob pritoku tujih investicij in znanja so se ves čas učili. Sedaj pa z investiranjem v izobraževanja svojih kadrov, že postajajo vodilni na vseh področjih. Ne smemo pozabiti, da so Kitajci z izumi kot so kompas, smodnik, ura, že v preteklosti pokazali smisel za napredek in če ne bi bili tako dolgo izolirani pred ostalim svetom, bi se že danes v šolah namesto angleškega jezika učili kitajsko. Danes je Kitajska na poti da ponovno uveljavi svoje ime.

Struktura naloge je bila preučiti zakaj je prav Kitajska postala največji pospeševalec globalizacije, na kašen način ji je to uspelo, kakšni so učinki rasti Kitajske na ostali svet in obrambni mehanizem razvitih držav. S pomočjo svetovnega političnega sistema in Svetovne trgovinske organizacije, ki oba podpirata liberalizacijo in ustvarjanje dobička, je nizkocenovna delovna sila Kitajske prevladala pred ostalimi državami, ki niso zmožne proizvajati z nizkimi cenami. Ker je proizvodnja v teh državah postala nekonkurenčna je bilo smiselno investirati na Kitajski trg in tam ustvariti poceni proizvodnjo izdelkov na osnovi lastnega znanja. Na svetu je vedno več podjetij, ki si želijo ali pa so primorana navezati stike s Kitajsko in razviti trgovinsko sodelovanje, uporabiti njene proizvodne možnosti in se utrditi na svetovnem trgu. To je dokaz, da je Kitajska postala nenadomestljiv del globalnega gospodarstva.

Diplomska naloga potrjuje tezo, da je Kitajska močan pospeševalec globalizacije in da Evropski uniji in predvsem Sloveniji ostane le še preusmeritev svoje industrije in gospodarstva k izdelkom z visoko dodano vrednostjo, saj drugače ne bo dosegala konkurenčnosti. Slovensko gospodarstvo se mora zavedati, da je potrebno v sklopu Evropske unije izkoristiti možnost predsedovanja in pogajanja, da bi lahko povečali našo mednarodno moč in odgovorili negativnim učinkom globalizacije in vpliva Kitajske z pravnimi zunanjetrgovinskimi prijemi in dejavnostmi.

Evropska unija je z liberalizacijo trgovine med svojimi državami nakazala smeri razvoja, z vstopom Kitajske v Svetovno trgovinsko organizacijo pa se je še močneje pokazalo, da je svetovnemu gospodarstvu interes, da se industrije po določenih državah okrepijo druge pa prestrukturirajo ali pa propadejo. Če govorimo, da bi Evropska unija

lahko ščitila svoj trg, lahko mirno ugotovimo, da ga zaradi trgovinskih sporazumov z Svetovno trgovinsko organizacijo ni mogla ali pa ni hotela, saj je edini cilj teh sporazumov trgovina z največjo možno stopnjo liberalizacije.

V gospodarstvu ni mogoče pospeševati liberalizacijo ter hkrati krepiti zaščito in omejevati globalizacijo saj sta to dve nasprotni strani. Vse omejitve, ki jih sprejemajo države in skupnosti, da bi ščitile svoje trge in gospodarstvo, so le namišljeni ukrepi, ki ne dajejo prav nobene zaščite, saj je še vedno gibalno svetovne ekonomije dobiček. Da bi se države in skupnosti odpovedale dobičku, pa ni mogoče, saj je dobiček gibalno napredka. Spoznanje, da rešitev problema ne sme biti v omejevanju liberalizacije mednarodne trgovine, saj na to tako nimamo vpliva, temveč le v dvigu lastne konkurenčnosti, je pogoj za obstanek in uspeh. Današnji pogoji poslovanja so prepojeni z globalizacijo in odločitvami Svetovne trgovinske organizacije, zato omejevalni ukrepi, ki naj se še tako učinkovito izvajajo ne bodo omogočili preživetja. Edino kar to lahko stori je krepitev konkurenčnosti nekega gospodarstva, ki pa izhaja iz lastnega ekonomskega odnosa. Le zavedanje in usmeritev k večji lastni konkurenčnosti lahko daje zaščito pred negativnimi učinki globalizacije in liberalizacije.

Vsaka država, kot tudi Slovenija ima možnost, da se ob zasičenosti trga z nizkocenovnimi proizvodi, dvigne med proizvajalce izdelkov z visoko dodano vrednostjo. Treba se je specializirati, nadgraditi učinke, kakovost in uporabno vrednost izdelka ter takšne storitve ponujati in tržiti na trgu. Le s tem si povečamo prednost pred konkurenco. Po drugi strani pa bi bilo potrebno nastopati s tujim lastništvom na Kitajskem trgu, ter si tako graditi lastništvo nad podjetji. Zaradi velikega tržišča in poceni delovne sile prinašajo naložbe visok delež prihodka. Na določen način bi se tako kompenzirala izguba deleža na domačem trgu z pridobitvijo deleža na svetovnem trgu. Že zdaj ima ogromno tujih podjetij visok delež v kitajski zunanji trgovini, kjer je še vedno prisoten dualizem, saj Kitajci močno spodbujajo izvoz in hkrati iz strahu pred tujino omejujejo uvoz. Ker kitajska podjetja ne morejo uvoziti kvalitetnejše opreme se njihova konkurenčnost zmanjšuje. Rešitev vidijo v tujih naložbah.

Kakor se kitajska zaveda, da so za gospodarski razvoj potrebne nove tehnologije in novo znanje, kar ji preko neposrednih investicij zagotavlja tujina, se mora slovensko gospodarstvo zavedati, da mora investirati in graditi temeljne zmožnosti najprej v svoje gospodarstvu (izpopolnjevanje in spreminjanje proizvodov ter snovanje novih platform). Tudi v bodoče bo Kitajska vlada sprejemala takšne ukrepe, ki bodo privabljali tuje vlagatelje, med drugim pa bo tudi sama ob krepitvi moči njihovih velikih podjetij skušala investirati izven Kitajske in še povečevati svojo moč. V prihodnosti lahko pričakujemo nadaljnje odpiranje svetovnega gospodarstva in dolgoročno pospeševanje globalizacije s strani Kitajske.

LITERATURA

- Anderson, Ewan. 2000. Economic power in a changing international System. London/New York: Cassel.
- Avberšek, Alenka. 2005. Dve kitajski zgodbi. Ljubljana: Podjetnik 14 (1): 22-25.
- Avšič, Vera. 2005. V boju s Kitajci je mogoče preživeti. Delo, 7. februar, 7.
- Bakovič, Zorana. 2005a. Kitajska za zmernost. Delo, 7. februar, 28.
- Beck, Ulrich. 1998. Was ist Globalisierung? Frankfurt am Main: Suhrkamp.
- Berkun, Sandra. 2001. Foreign direct investment in China. [Http://www.internationalecon.com/v1.0/ch25/china/berkun.pdf](http://www.internationalecon.com/v1.0/ch25/china/berkun.pdf) (12.4.2008).
- Blejer, Mario. 1991. China economic reform and macroeconomic management. Washington: IMF.
- Budal, Martina. 2005. Partnerstvo med Kitajsko in Evropo. Večer, 22. marec, 12.
- Bakovič, Zorana. 2005b. Made in China brez samoomejitev. Delo, 12. marec, 17.
- Čibej, Boris. 2005. Kitajsko-Japonska simultanka. Delo, 12. januar, 4.
- Dubrovski, Drago. 2006. Management mednarodnega poslovanja. Koper: Fakulteta za management.
- Dubrovski, Drago. 2004. Strateške poslovne in kapitalske povezave. Koper: Fakulteta za management.
- EconStats. 2008. Global economic data. [Http://www.econstats.com/index_gl.htm](http://www.econstats.com/index_gl.htm) (20.5.2008).
- Redakcija financ. 2005. EU postala največja trgovinska partnerica Kitajske. Finance, 10. januar. [Http://www.finance.si/109188/EU_postala_najve%8Eja_trgovinska_partnerica_Kitajske](http://www.finance.si/109188/EU_postala_najve%8Eja_trgovinska_partnerica_Kitajske) (16.5.2008).
- Eurlex.2008.[Http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:52006DC0632:SL:NOT](http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:52006DC0632:SL:NOT) (17.6.2008).
- Fung, K.C. 1996. Accounting for Chinese Trade: Some national and regional considerations. NBER working papers. [Http://www.nber.org/papers/w5595](http://www.nber.org/papers/w5595) (9.4.2008).
- Graham, William, in Erika Wada. 2001. Foreign direct investment in China: effects on growth and economic performance. Oxford: Oxford University Press.
- Hu, Angang. 2001. The Chinese economy in prospect. Rand. [Http://www.rand.org/pubs/monograph_reports/MR1300/MR1300.ch6.pdf](http://www.rand.org/pubs/monograph_reports/MR1300/MR1300.ch6.pdf) (17.6.2008).
- Hughes, Samuel, in Murray Weidenbaum. 1996. The Bamboo Network. New York: The Free Press (Martin Kessler Books).
- Izvozno okno. 2008. Podatki o državah: Gospodarska rast in industrijska proizvodnja [Http://www.izvoznookno.si/podatki/chn/gospodarska_rast_proizvodnja/](http://www.izvoznookno.si/podatki/chn/gospodarska_rast_proizvodnja/) (7.6.2008).
- Izvozno okno. 2008. Podatki o državah: Predstavitev države [Http://www.izvoznookno.si/podatki/chn/predstavitev/#top](http://www.izvoznookno.si/podatki/chn/predstavitev/#top) (7.6.2008).
- Izvozno okno. 2008. Podatki o državah: Statistični indikatorji. [Http://www.izvoznookno.si/podatki/chn/statisticni_indikatorji/](http://www.izvoznookno.si/podatki/chn/statisticni_indikatorji/) (7.6.2008).

Literatura

- Izvozno okno. 2006. Podatki o državah: Ukrepi trgovinske zaščite. [Http://www.izvoznookno.si/mednarodno_trgovanje/ukrepi_trgovinske_politike/ukrepi_trgovinske_zascite/](http://www.izvoznookno.si/mednarodno_trgovanje/ukrepi_trgovinske_politike/ukrepi_trgovinske_zascite/) (7.6.2008).
- Izvozno okno. 2008. Podatki o državah: Kitajska zunanja trgovina. [Http://www.izvoznookno.si/podatki/chn/zunanja_trgovina/](http://www.izvoznookno.si/podatki/chn/zunanja_trgovina/) (7.6.2008).
- Kenda, Albina. 2005a. Gorenje bo početverilo nabavo na Daljnem vzhodu. Finance, 31. januar, 28.
- Kenda, Albina. 2004. Kitajski tekstil ne da spati ne EU ne ZDA. Finance, 8. december, 11.
- Koch, Eckart. 2002. Globalisierung der Wirtschaft: UeberWeltkonzerne und Weltpolitik. Muenchen: Vahlen.
- Korošec, Breda. 1994. Transformacija ekonomskega sistema Kitajske. Diplomsko naloga, Ekonomska fakulteta, Univerza v Ljubljani.
- Kovač, Stanislav. 2005. Kitajsko svarilo Sloveniji. Delo, 16. marec, 8-9.
- Kramžar, Barbara. 2005. Senatorski napad na prepoceni juan. Delo, 8. april, 28.
- Kuzem, Maja. 2002. Transformacija kitajskega gospodarstva. Ljubljana: Ekonomska fakulteta.
- Lemoine, Françoise. 2001. FDI and opening of China's economy. Pariz: CEPIL.
- Long, Simon. 2005. The Tiger in Front. The Economist, 3. marec, 6.
- Mander, Jerry, in Edvard Goldsmith. 2002. Schwarzbuch Globalisierung. Muenchen: Riemann.
- Mrak, Mojmir. 2002. Mednarodne finance. Ljubljana: GV Založba.
- Pudgar, Avgust. 2005. Tektonski premiki v Aziji. Delo, 27. januar, 22.
- Roberts, Dexter. 2005. Let the retail wars begin. New York: Business week.
- Seitz, Konrad. 2000. China – eine Weltmacht kehrt zurueck. Berlin: Siedler Verlag.
- Shen, Jian-Guang. 2001. China's exchange rate system after WTO accession: some considerations. Bank of Finland. [Http://www.bof.fi/bofit_en/tutkimus/tutkimusjulkaisut/online/2001/bon1701](http://www.bof.fi/bofit_en/tutkimus/tutkimusjulkaisut/online/2001/bon1701) (24.5.2008).
- Storey, Robert. 1998. China. Hawthorn: Lonely Planet Publications.
- MEOR, Urad za gospodarsko promocijo in tuje investicije, Ministrstvo za znanost in tehnologijo. 1999. Strategija nastopa slovenskega gospodarstva na kitajskem trgu. Ljubljana: Gospodarska zbornica Slovenije.
- Streeten, Peter. 2001. Globalisation: Threat or opportunity. Copenhagen: Copenhagen business school press.
- Svetličič, Marjan. 1996. Svetovno podjetje. Ljubljana: Znanstveno in publicistično središče.
- Tavčar, I. Mitja. 2006. Management in organizacija: Sinteza konceptov organizacije kot instrumenta in kot skupnosti interesov. Koper: Univerza na Primorskem, fakulteta za management.
- The Economist redaction. 1999. The Road to Riches. The Economist, 23. december, 10-12.

- Wallerstein, Immanuel. 1999. Utopistike ali izbira zgodovinskih možnosti. Ljubljana: Založba.
- Walmsey, Terrie, in Thomas Hertel. 2000. China's accession to the WTO: Timing is everything. Indiana: Purdue University.
- Warner, Malcolm. 2002. Globalisation, Labour markets and human resources in Asia Pacific economies. The international journal of human resources vol.13, no.13. London: Routledge journals.
- Yeh, K.C. 2001. China's economic growth: Recent trends and prospects. Rand. [Http://www.rand.org/pubs/monograph_reports/MR1300/MR1300.ch5.pdf](http://www.rand.org/pubs/monograph_reports/MR1300/MR1300.ch5.pdf) (1.6.2008).

